

קונטרס

שמניך טובים

לקט דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

על

תפלות ראש השנה

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך זויען

ירח האיתנים תשע"ח לפ"ק

בעזהש"ת

קונטרס
**שמניך
טובים**

על תפלות ראש השנה

ילקוט אמרות טהורות לעורר הלבבות
על סדר תפלות ראש השנה

מלוקט ומסודר מתוך דברי תורה
שנשמעו מאת
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
בימי הרחמים והרצון

יוצא לאור על ידי
מכון מעדני מלך ווינץ
ירח האיתנים תשע"ח לפ"ק

אפשר להשיג הספר אצל

מבון מעדני מלך וויען

185 Wilson Street
Brooklyn, NY 11211
718.388.1751 #117

דפוס המעתיק

170 Ross St. Brooklyn NY 11211
718.782.1391

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

ה"ה ידידינו היקר
עושה צדקה וחסד, נעים הליכות ואציל המדות
נוח לשמים ונוח לבריות

מו"ה אהרן וועבער הי"ו

**אשר לקח על שכמו הוצאות הקונטרס הזה
לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה**

זכות הפצת התורה יעמוד לו ולזרעו אחריו
ויזכה לראות רב תענוג ונחת דקדושה
וברכת כתיבה וחתימה טובה
ושנת גאולה וישועה
וכמ"ס

תוכן הספר

ז תפלת ראש השנה

יד לדוד מזמור

יז תפלת שחרית לראש השנה

כד תפלת מוסף לראש השנה

מה פיוטים בתפלת מוסף

נז מנהגים ומעמים

תפלת ראש השנה

זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים. יש לומר, דהנה אמרו חז"ל (שבת קה:): כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, למחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לך עבוד עבודה זרה, והולך ועובד ע"כ. ויש להבין, דכיון שאין היצר הרע מתחיל בעבודה זרה, על כרחך משום שיודע שהאדם לא יעבור על זה, על כן מפתהו בתחלה לעבור עבירה קלה מחמת תאות לבו, ושוב גם על תאוה יותר חמורה, אבל למה יביאנו זאת שילך ויעבוד עבודה זרה. ובאמת אנו רואין בעינים שכן הוא, שהנלקה בכפירה לא התחיל בזה, אלא ירידתו ודרדרותו מתחלת בתאוה, וסופו מתגלגל לאמונתו. אך הענין הוא, כי המאמין בה' כשחוטא, אין לו מנוחת הנפש, יודע את רבונו ואיך חוטא נגדו, ואין שלום בעצמי מפני חטאתי, על כן יצרו ממציא לו עצה שיהיה לו שלווה הנפש, ומתחיל להטיל בו ספיקות, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה, ואז מצפוני לא יכאב לו, ויהיה שלום עליו נפשו כי בשרירות לבו ילך. ואין ירידת מצבו ביהדותו בשביל שיש לו קושיות באמונתו, אלא זהו התירוץ שלו למצבו, שיוכל לחטוא מתוך שלווה בלי טינא בלבו. וכל החוטאים הכופרים לא מחמת כפירתם הם חוטאים, אלא מחמת תאות החטא הם נעשים לכופרים.

ועל כן יש לאדם לבקש רחמים שיזכה לשוב אל ה' בעוד מועד, בעוד שלא נשתרש בהחטא, כי זהו דרכו של היצר הרע, שבתחלה דומה לחוט של בוכיא, ולכסוף [משאדם נמשך אחריו מעט, מתגבר והולך בו] דומה כעבודות העגלה שנאמר (ישעיה ה-ה) הוי מושכי העון בחבלי השוא [בתחלה הם מביאים אותן עליהם על ידי חבלים שאינן של כלום], וכעבות העגלה חטאה [חבל עבה שקושרין בו את הפרה למחרישה] [סוכה נב]. ופיל תחנתו לפני קונו שיזכה לשוב לה' קודם שמתדרדר באמונתו, שיאמר לו

יצרו לך עבוד עבודה זרה והולך ועובר. כי בשעה שעונותי עברו ראשי, שפוגע גם בהראש, אז כמשא כבד יכבדו ממני (תהלים לח-ה).

ובזה יתבאר הכתוב, כי לא אחפוץ במות המת נאום ה' אלקים והשיבו ויחיו (יחזקאל יח-לב). והענין הוא, כי באמת תשובה מהני גם כשמשוקע במדריגה היותר תחתונה, ותמיד ידו פתוחה לקבל שבים, אבל חז"ל אמרו (עבודה זרה יז.) כל דפריש ממינות מיית ע"ש. ואם כן לא יוכל שוב לחיות בתשובתו, כי ימות בקרב הימים. וה' לא חפץ במות המת, כי אם בשובו מדרכו וחיה, שיוכל לחיות אחר שובו ולא שימות בו. וזהו שאמר הכתוב כי לא אחפוץ במות המת נאום ה', והשיבו וחיו, אלא יעשה תשובה בעוד מועד קודם שנפגם אמונתו, כדי שאחר התשובה יוכל לחיות עוד בתשובתו.

וזאת בקשתינו בתפלה, כי אנו מפילים תחנונינו לה', שישלח בנו התעוררות לשוב, להאיר עינינו לחזור ולשוב אל אישי הראשון, ונוכה לשוב בעוד שלא הגענו לידי מדה של הפורש ממינות מיית. וזכרנו לחיים, תעורר את נפשינו לשנות את דרכנו, ותזכיר אותנו לשוב לדרכי התורה שהיא החיים האמיתית, כי רשעים בחייהם קרויין מתים. ונתעורר לשוב כל זמן שה' מלך חפץ בחיים שלנו, בעוד שלא נתדרדר ברשת המינות, שכל הפורש ממינות מיית, ואין ה' חפץ בחייו אחריו, וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים, שנוכל לעמוד גם אחר כך בחיים לפניך.

(דרשת שבת שובה תשע"ז)

לדור ודור המליכו לא-ל כי הוא לבדו מרום וקדוש. ונראה דהנה בסדר נוסח העבודה של הכהן גדול ביום הכיפורים נאמר, ואף הוא היה מתכוין כנגד המברכים לגמור את השם, ואומר להם תמהרו. וכתב בדברי יואל (למצאי יזה"כ אות עה) לבאר, דהנה כתיב (שמות יז-יז) כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר. ופירש רש"י מהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו של עמלק יהיה השם שלם והכסא שלם וכו' (תנחומא סוף תצא). נמצא שעכשיו הוא רק יו"ד ה"י, ולעתיד

יהיה השם שלם בד' אותיותיו. והנה בשעה שהזכיר הכהן גדול בבית המקדש את השם מפורש יוצא באותיותיו עדיין לא היה השם בשלימות, שעדיין לא היה זרעו של עמלק כלה, והוא היה מתכוין כנגד המברכים לגמור את השם, היינו שהיה מתפלל על העם המברכים שכבר יבוא העת שיהיה שמו שלם וכסאו שלם, וכולם יהיו מותרים להגות את השם. והעצה לזה הוא שיעשו כולם תשובה שלימה ויטהרו עצמן מכל חטא ועון, ועל ידי זה ימחה זרעו של עמלק, ואז יזכו כולם לגמור את השם, וזהו שאמר ואומר 'להם' תטהרו ודפח"ח.

ויש להוסיף נופך, דלכאורה קשה הלשון, 'ואף הוא' היה מתכוין, הלא רק הכהן גדול עצמו היה מזכיר את השם, ומתכוין לגמרו עם המברכים, ומהו הכוונה של 'אף הוא'. אך עד שלא נמחה זרעו של עמלק, הרי אין השם שלם ואין הכסא שלם, וחסר מהכסא אות א', ומשם הו"ה חסר ו"ה, אותיות הו"א, וכמו שפירש במהרש"א כי בחר ה' בציון או"ה למושב לו (תהלים קלב-ג), שאז ישוב אותיות או"ה למקומה. וכאשר הזכיר הכהן את השם היה מכוין 'אף הוא', שאף אותיות הו"א יושלמו ויחזרו למקומם, שהיה מכוין לגמור את השם, שיזכו שיהא כסאו שלם ושמו שלם. - ועל זה אנו אומרים לדור ודור המליכו לאל, כי 'הוא לברו' מרום וקדוש, והיינו שאותיות הו"א עומדים לברם, ואין השם שלם ואין הכסא שלם.

(סעודה שלישית האזינו תשס"ט)

ובכן יתקדש שמך וכו', ובכך תן פחדך וכו'. ומבואר במזר (או"ה סימן תקפ"א) דאמירת 'ובכך' בתפלת היום הוא על שם הכתוב (אסתר ד) ובכ"ן אבוא אל המלך אשר לא כדת. וביאור הדברים יש לומר, דהנה מצינו בתהלים תפלות שונות, תפלה למשה, תפלה לדוד, תפלה לעני, כי בימים הקדמונים היו לנו גאוני ארץ חסידים ואנשי מעשה, שכבדו תורתם ותפלתם הגינו על כלל ישראל, והיו נושאים פנים לכל הדור בשבילם כמו שמצינו בדברי חז"ל בכמה מקומות, והיה לנו תפלה למשה רומז על גדולי תורה, תפלה לדוד רומז על בעלי עבודה, כמו שאמר דוד חצות לילה אקום להודות לך. אבל בעוה"ר חסר לנו כל אלה, כמו שאמר הפייטן שור כי אברו חסידינו ומפניע אין בעדנו, ולא נשאר לנו רק התפלה לעני, להכיר

ערכינו ועניינו, ולשפוך שיחו כל אחד עבור עצמו כעני העומד בפתח, וכדלים וכרשים דפקנו דלתיך, לחונן אותנו כמתנת חנם. - ואיתא במדרש שוחר טוב (תהלים קב) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, אמר רבי יצחק כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא עוד תפלה אחת שנשתיירה להם, שהם מתפללים אותה בראש השנה ויום הכיפורים, אל תבזה אותה מהם עכ"ל. ועל זה אנו רומזים בתפלתנו על סיבת שפל המצב שלנו, כי חסר לנו כהן נביא ב'ית המקדש ר"ת בכ"ן, ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת, בזה נוכל להתקרב להתפלל אל ה' כי נשארנו עניים ונלקח מאתנו כוחות הקדושה של הכהנים והנביאים והבית המקדש.

(סעודה שלישית נצבים תשנ"ח)

*

עוד יש לומר בזה, דהנה בימים האלו נשפע אור במדה גדושה לכל אדם, אשר המה מאירים לו דרכו אחריו כל השנה. וכמו שדרשו במדרש לדוד ה' אורי בראש השנה. - וכל אחד לפי דרכו ומדריגתו הוא מתעורר להטיב מעשיו, ולהרבות בתפלה ותחנונים בימים הללו, ומכין עצמו להעשות כלי מוכן לקבל ברכה ומהרה.

ובמגן אברהם ריש הלכות ראש השנה (סי' תקפ"א סק"ט) הביא בשם השל"ח (מסכת ר"ה עמוד הדין פרק גר מצוה ד"ה בכלל) דהשליח ציבור והתוקע צריכים להפריש עצמם ג' ימים קודם ראש השנה לפנות מחשבתם לה, וילמדו הכוונות מהתפילות והתקיעות, ומקורו בזה"ק (ויקרא יח). ע"ש. וידועים דברי מרן החתם סופר זי"ע בדרשותיו (ח"ב שסח). שכתב דהיינו בימים קדמונים שהש"ץ התפלל בעד הציבור והוציאם ידי חובתם, אז היה הכל תלוי בש"ץ, והציבור מכונים עליו, אבל בזמן הזה אין הש"ץ מוציא רבים ידי חובתם כמו שכתב מג"א סימן נ"ו שמשום הכי אין מודקדים כל כך עכשיו אחר ש"ץ אם הוא הגון כ"כ, ואפילו הפיוזים והתחנות אומר כל יחיד בעצמו ושופך נפשו לה', אם כן כל אחד ואחד צריך לפרוש עצמו ג' ימים לפני ראש השנה ולזכך מחשבתו לה' ע"כ.

שמניך תפלת ראש השנה טובים יא

והנה מספר השעות של ג' ימים האלו המה ע"ב שעות כמספר בכ"ן, וזה יורמו במאמר הכתוב, 'ובכ"ן', שהכין עצמו קודם ראש השנה לעמוד לפני המלך, ולזכות מעשיו ומחשבותיו לה', אבא אל המלך אשר לא כרת, גם אם אין מעשיו ראויים כדת של תורה, ירחמהו ה' ויחוננהו להכתב בספר חיים טובים.

(בסעודת הלולא של רבינו בעל עזר מיהודה זצ"ל, א' סליחות תשע"ז)

ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת, וייראוך כל המעשים. הכוונה על פי מה שפירש מרן הבעל שם טוב הק' זי"ע הכתוב (דברים י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך, דהנה כאשר אב מצוה על בנו לבל ילך יחף, פן תיגנפנה רגליו, הרי אם הבן עודנו קטן ועדיין אין בו דעת, שונה יראתו שלו מיראתו של האב. האב חושש לשלום רגליו של הבן, ואילו הבן מתיירא פן ילקהו אביו. אבל אם הבן הוא מבוגר וכבר יש בו דעת, אזי אין כל הבדל בין יראתו ליראת אביו.

כמו כן השם יתברך נתן לנו תרי"ג מצוות כדי לשמור עלינו לבל ניהפך על ידי הגוף למגושמים וגסי רוח ונתרחק חלילה ממנו. המצוות הן איפוא האמצעים העשויים לזקק ולזכך את האדם מן ההשפעות הגופניות הגשמיות (רצה הקדוש ברוך הוא לזכות, לשון זיכך, את ישראל, לפיכך הרכה להם תורה ומצוות). לפיכך חפץ השם יתברך שיראתנו לא תהיה יראת העונש, כיראתו של אותו קטן בן בלי דעת, אלא שתהיה דומה ליראתו, שיהא האדם מתיירא מפני העבירה, לבל יורחק בעטיה מהשם יתברך, ולכל ייהפך למגושם וגם רוח. זהו איפוא פירושו של הפסוק, מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך, השם יתברך שואל מעמך כי תהיה יראתך דומה ליראתו ("את" פירושה לפעמים "עם"), שתתיירא מפני הנזק שהחמא גורם לנשמתך ולא רק מפני העונש עכדה"ק.

והנה המתיירא מן העונש אין לו יראה מהמעשה בעצמו, רק מהתוצאה שיענישו אותו, אבל המבין והמשכיל הוא ירא מן המעשה בעצם. ולכן מבקשים ובכן תן 'פחדך ה' אלקינו' על כל מעשיך, שאותו הפחד

שיש לה' יתן גם לנו. 'ואימתך' דייקא על כל מה שבראת, ואז 'ייראוך כל המעשים' שירא מהמעשים בעצמם, ולא מן העונש הבא אחריה.

(סעודה שלישית האזינו תשנ"ה)

וכל הרשעה כולה כעשן תכלה. ידוע מה שכתב בספר יצירה כי כל דבר שברא הקב"ה בעולמו, נברא הדבר בעולם שנה נפש. כגון קדושה, יש בנפש, והיינו נפשות ישראל המקודשים, וכן יש זמנים שהם מקראי קודש, וכן יש בעולם מקומות המקודשים כגון ארץ ישראל ובית המקדש, וכשמתאחד יחדיו הג' קדושות או הקדושה היא במעלה היותר גדולה, והיינו כשהכהן גדול ששורש נפשו היא המקודשת בישראל, ביום הכיפורים שהיא הזמן היותר קדוש, נכנס לקדשי קדשים המקום המקודש ביותר או הוא עת רצון מופלא ע"כ.

והנה לעתיד בביאת הגואל צדק במהרה יתהוה שינוי בהעולם שנה נפש, כי אז יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך וכו' ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ואם כן יתעלו כל נפשות הארץ, ותהיה תחיית המתים. וגם הזמן יתעלה שיהיה יום שכולו שבת קדושה ומנוחה לחיי העולמים. וגם העולם יתעלה ויתקדש כי עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות (ילקוט שמעוני ישעיה רמז תק"ג), ובכל מקום תהיה קדושת הארץ. ועל זה רמזו וכל הרשעה כולה 'כעש"ן' תכלה, שכליון הרשעה תהיה בכל הג' בחינות של ע"ולם ש"נה נפש וכו"ל.

(סעודה שלישית יתרו תשמ"ח)

מלוך על כל העולם כולו בכבודך, והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך. יש לומר, דהנה אמרו חז"ל (יזמא סט:) אתא משה אמר (דברים י) הא-ל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה אמר עכו"ם מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו, לא אמר נורא. אתא דניאל ואמר עכו"ם משתעבדין בכניו איה גבורותיו, לא אמר גבור. אתו אנשי כנסת הגדולה ואמרו אדרבה זו היא גבורותיו שכושב כעסו ונותן ארך אפים לרשעים. ואלו הם נוראותיו, שאלמלא נוראותיו, אומה אחת היאך יכולה להתקיים בין שבעים אומות ע"ש.

ומתאמרא בשם הרה"ק רבי זושא זי"ע שאמר, רבש"ע 'עד מתי עורך בשבי', עד מתי תראה גבורתך בזה שאנו מתקיימים בגלות. 'ותפארתך ביד צר', עד מתי תתפאר שתאריך אפך לרשעים, ואנו נמצאים ביד צר עכרה"ק. - ובעת הגלות כאשר עורך הוא בשבי, אין מבינים זאת רק ישראל בני העליה, אבל האומות מחרפים ואומרים איה אלקיהם, על כן אנו מבקשים והופע בהדר גאון עורך, שהתואר הגבור והנורא, לא יהיו מתוך השבי, אלא יהיה בהדר גאון עורך, עד שיכירו אותו גם כל יושבי תבל ארצך.

(דרשת ז' אדר תש"ס)

וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו. יש לומר, דהנה אנו מוזהרים בתורתנו הקדושה (דברים ח-יא) השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך וגו', ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. - האדם לפעמים חושב כי הוא גם כן יש בכוחו לעזור לעצמו קצת רק שנצרך לו גם סיוע מהקב"ה, כגון פרנסה על המישים דולאר לשבוע הוא יכול להשיג גם בכוחותיו הדלים, רק על אלף דולאר לשבוע לזה הוא צריך סיוע מן השמים. - על רפואה למחלה קטנה כגון חום קטנה וצינון וקירור, הוא בעצמו גם כן רופא, רק על מחלה גדולה כשכלו כל הקיצין, אז הוא תלוי בידו של הקב"ה, וצריכין להרבות בתפלה.

ועל זה אנו מתפללים בימים אלו, וידע כ"ל פעול כי אתה פעלתו, שנשכיל להבין ולדעת כי כ"ל הפעולה מתחלתו ועד סופו אתה פעלתו, וזהו על ידי שיבין כל יצור כי אתה יצרתו, והוא בעצמו אפס ואין. וכן אנו אומרים (בתפלת נשמת) כי כל עין לך תצפה, שלא רק שמקצת מן העין יצפה לקב"ה, ומקצתו יחשוב כי הוא בעצמו יכול לסדר, אלא כל העין לך תצפה.

(דרשת שבת שובה תשמ"ט)

לדוד מזמור

לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה, כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה. יש להבין מה שאמר בנתינת מעמו, לה' הארץ ומלואה, בשביל שעל ימים יסדה. ונראה כבריאת העולם נתחלק המים התחתונים מן המים העליונים, ומהמים הללו נבראו השמים, כמבואר ברש"י ויקרא אלקים לרקיע שמים (א-ה), שם מים, אש ומים, שערכן זה בזה ועשה מהם שמים (תנינה יב.) ע"ש. והמים שנתחלקו ונפל הכלם להיות למטה, איתא בזוהר הק' (תקוני זהר תקון ה' יט:) מים תתאין אינון בוכין ואמרין אנן בעיין למיהווי קדם מלכא עלת העלות ע"ש (ועיין רש"י ויקרא ב-ג.) ועל מים אלו יסד את הארץ, והמה מעמידים את העולם, וכיון שכל דבר הולך אחר המעמיד, ניתן בזה כח ההשתוקקות לכל ברואי מטה, שיתאוו לדבק עצמם בה'.

ולבן אמר לה' הארץ ומלואה, כל הארץ ותולדותיה בכוחם להתרומם ולהתקרב לה', ובכל מצב שהוא נמצא בארץ הוא יכול לדבק עצמו בה', כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה, ולמה עשה ה' כן, כדי להורות שעמידת וקיום העולם הוא על השתוקקות לה'. ולא רק בפשוטי עם, אלא גם תבל ויושבי בה, על דרך שנאמר (ויקרא יח-ג.) תבל הוא (וברש"י לשון קדש וערוה וניאוף), אלו שיושבים שקועים בתאות הנמוכות ביותר, גם אלו יכולים לרומם עצמם, כי ה' הציב את הארץ על המים שמשתוקק תמיד לעלות. ועל זה אנו נותנין שבח מיוחד להבורא בכל יום, ברוך אתה ה' רוקע הארץ על המים.

(דרשת שבת שובה תשס"ה)

*

עוד יבואר על דרך הנ"ל, דהנה חז"ל אמרו שהקב"ה פייסם להמים התחתונים שרצו לשכון למעלה קמי מלכא, והבמיה להם שיקרבו

במלח על גבי המזבח וניסוך המים בחג (עין רש"י ויקרא ב-ג). הרי לנו שתי מעלות בהמים, הם הבינו כי אין כדאי להבראות בתחתונים, ולירד ממקום גבוה לעולם השפל הזה, והשתוקקו להשאר למעלה יחד עם המים העליונים, עד שבכו ואמרו אנן בעינן למיהוי קדם מלכא, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ד) יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה, ויותר נוח להם התענוג להיות למעלה סמוך להקב"ה, מכל התענוג שיכול להיות להם בעולם הזה. אך כשגילו להם כי יש בירידה זו מקום לעשות רצון קונם, בקיום מצות ניסוך המים והקרבת הקרבנות, הסכימו לירד למטה, כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא (שם), אם כן אף אם רק בחלק קטן מכל המים שבעולם יוכלו לעשות רצון קונם, ואף רק לזמן קצר בזמן שבית המקדש עומדת, כדאי להם להיות בתחתונים קרוב לישית אלפי שנים, ובלבד שיזכו לעשות מצוה, אשר דבר זה חסר להם למעלה, וקיום מצוה עולה בחשיבות יותר על המעלה למיהוי קדם מלכא.

ועל כן ייסד ה' הארץ על המים, כי תכלית בריאת העולם הוא עבור ישראל, בראשית ברא אלקים, בשביל ישראל שנקראו ראשית, וכדי שלא ירע לכם על ירדת הנשמה החצובה מתחת כבודו, ומוכרחת לירד לתחתונים למקום הסתר ושפלות, על כן ברא הארץ על המים, ללמוד ממנה כי יש לייחד הכל לשמים, ולהשתוקק למיהוי קמי מלכא, ולהבין חשיבות השעה אחת של תשובה ומעשים טובים. וזהו לה' הארץ ומלואה, כי יש להקדיש הכל לה', וכל מה שברא לא בראו אלא לכבודו, והראיה כי הוא על ימים יסדה, כדי ללמוד ממנה מעלה זו.

(דרשת כל נדרי תש"ז)

אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה. במדרש רבה (ויקרא כט-ט) רבי ברכיה היה קרי ליה לחודש השביעי ירחא דשבועתא, שבו נשבע הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו ע"ה, הו"ד (בראשית כב-טז) ויאמר בי נשבעתי נאום ה' כי יען אשר עשית את הדבר הזה וגו', כי ברך אברך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וגו' ע"כ. ויש לומר עוד כמה שנקרא ירחא דשבועתא, דזה בא גם לרמוז על מאמרם (נדה ל:) על מה

דכתיב (ישעיה מה-כג) כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, זה היום הלידה, שאינו יוצא עד שמשביעין אותו, תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע. והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך, שנאמר (תהלים כד) נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי [שקיים שבועתו לשמור את התורה] ע"כ. והיום שהוא יום המשפט, עובר כל אחד לפני ה' כבני מרון, ושואלים אותו על דבר השבועה שנתן תהי צדיק, אפוא אתה עומד בשבועתך, באיזה מעמד אתה נמצא. וכאשר הוא עומד ומבקש זכרנו לחיים מלך הפץ בחיים, מעיינין בשבועתו שהשביעו אותו, אם אתה משמרה בטהרה מוטב וכו'. וזהו עבודת החודש השביעי, לקבל על עצמו להחזיק בשבועתו, שלא יעבור עליו מעתה, שלא יהא נשבע למרמה.

(דרשת תקיעת שופר תשס"ד)

תפלת שחרית לראש השנה

קויתי ה' קותה נפשי. יש לומר דהנה אמרו חז"ל (יבמות קה.) המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולכו למעלה. והיינו שיתן עיניו להתבונן למטה בעניני גשמיים מהו צריך, ולהתפלל עבורם לה', אך כוננת לבו הוא למעלה, לצורך גבוה, שיתרבה על ידי זה כבוד ה'. וזהו שאמר דוד, קויתי ה' קותה נפשי, גם כאשר קותה נפשי, שאני מקוה לישועת ה' לצורכי גופי ונפשי, קויתי ה', הרי זה לצורך גבוה, ולכן לדברו הוחלתי, שיעלה זכרונינו לפניו לטובה.

(דרשת תקיעת שופר תש"ע)

יחל ישראל אל ה', כי עם ה' החסד והרכה עמו פדות. יש לומר, על פי מה שפירש בבינה לעתים הכתוב (תהלים לח-י) ה' נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה, דוד המלך התאונן לפני ה', הלא גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבטיה ושיעבוד גליות. וכי רוצים אנו לחטוא, הלא סיבות חיצוניות של פיתוי היצר, וכנגד עינינו עומדת זוהמת האומות שהגלנו לתוכם, וזאת מעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ואנו מלאים חרטה כל היום, לא רק אחר החטא, אלא גם בשעה שאנו סרים מדרכי ה', אנו בוכים בקרבנו, ואנחה עמוקה יוצאת מאתנו על אשר אין אנו יכולים להתגבר. ה' נגדך כל תאותי, אתה רואה ומביט שפלות האדם, איך אני הולך אחר תאות הלב, אבל אנחתי ממך לא נסתרה, האנחה היוצאת ממני בשעת החטא גם זה לא נסתר ממך.

ועל זה אנו אומרים בסליחות, גנון נא גזעו בועקתם בעוד ליל, כי לילה זו מעשיהן של רשעים (כ"ר ב-ה), ואין אנו זועקים ומתחרטים רק אחר החטא, כאשר כבר עברה התאוה, אלא אנו זועקים בעוד ליל, גם בשעה שאנו עומדים באמצע החטא, אנו זועקין ומייללים על שפלותינו. וכידוע

יה שמניך תפלת שחרית לראש השנה טובים

מאמרו של הרה"ק בעל קדושת לוי מבארדימשוב זי"ע שאמר, כי מכל חטא נברא מקטרג, ומכל מצוה נברא מלאך מליץ, וכמבואר במהרש"א (סוטה ג.) אשר על זה אמרו חז"ל (שם) כל העושה עבירה אחת בעולם הזה מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין ע"ש. ואמר בפה קדשו, מעולם לא ראיתי מלאך שלם שנברא מחטא של ישראל, וכולם המה בעלי מום וחסרים אברים שלמים, כי אין אדם חוטא בכל לבו וחושיו.

וזהו יחל ישראל אל ה', יחל הוא מלשון חילול, גם כאשר יחל ישראל, שמחללין דרכי ה' ומקלקלין מעשיהו, אבל הוא אל ה', גם אז המה עם ה', ולכן עם ה' החסד ויקבצנו משם ויפדנו משפלותו.

(דרשת תקיעת שופר תשנ"ט)

מלך זכור אחוזו קרן לתוקעי לך היום בקרן. הנה אנו תוקעין בראש השנה בשופר. והמעם יש לומר על פי מה שפירש הרה"ק מבארדימשוב זי"ע התפלה, אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך, דחז"ל אמרו (פסחים פו:) לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים. והנה אנו רואים במסחר, כשאחד משקיע מעות כדי להרויח, אם רואה שאינו מרויח ועוד הוא מפסיד מדי יום ביומו, או יועצים לו שיסלק עצמו מהמסחר ההוא ויציל על כל פנים הקרן. כמו כן הקב"ה הגלה אותנו כדי להרויח מהגלות אותן הגרים שיתגיירו, אבל בעונותינו הרבים אין המסחר עולה יפה, כי לא די שאין מרויחינו, אלא גם הקרן חולף והולך, שנתקיים ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם. ועל כן מבקשים הרם קרן ישראל עמך, תציל הקרן על כל פנים ולא תשגח עוד על הרויח ודפח"ח.

והנה איתא במשנה (ר"ה נו.) אמר רבי יוסי והלא כל השופרות איקרי קרן, וקיימא לן רבי יוסי נימוקו עמו. ולכן אנו תוקעין בקרן, לבקש מלפניו שיתרומם קרן ישראל, ויחוס כבר על הקרן ולא יסתכל על הרויח. וזה שאומרים מלך זכור אחוזו קרן, חטוף ואחוזו הקרן בעוד מועד, כל זמן שיש עדיין מה לאחוזו, לתוקעי לך היום בקרן, להזכיר בזה להרים קרנינו.

(דרשת שבת שובה תש"ז)

שמניך תפלת שחרית לראש השנה טובים יט

לא-ל עורך דין, לבוחן לבבות ביום דין, לגולה עמוקות בדין. נראה בזה, כי דוד המלך ראש לבעלי תשובה אומר, שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה' (תהלים קל-א). ונראה כי הן אמת שאנו חוטאים, אבל אין זה במרד ובמעל, אלא גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שבעיסה ושיעבוד גליות, שאין בנו כח לעמוד נגד יצרנו, אבל בפנימותינו אנו קרובים לה' גם בשעת החטא. ואיתא בגמרא (ברכות סג. בעין יעקב) גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרי, דגנב העומד להכנס בפירצה כדי לגנוב, קורא בשם ה' לעזרתו, שיצליח במעשיו ולא יתפסנו הבעלים. הרי לנו שגם בשעת החטא אינם שוכחים מציאות ה', ובתוך תוכם המה מאמינים, עד שקורין לה' שיצליחו במעשיהם, כי רק מגודל כח התאוה אין בידם להתגבר על יצרם.

ובתהלים שערי חיים הביא מה שפירש הגאון רבי בונים אייגר זצ"ל התפלה, אבינו מלכנו חטאנו לפניך (תענית כב:), שדורש בזה טוב לעמו, שגם בעת החטא והלכו אחרי תאותם לא היה הנאת העבירה שלם בלב ונפש, כי גם ברגע אשר חטא וזכר בלבו הלא עיני ה' משוטטים בארץ ורואה אשר אני עושה פה, ובכל זאת יצרו תקפו ממנו ונגרר אחריו בלי לב ונפש. וזה שאמר, אבינו מלכנו, לא ידעתי איך אתה חפץ לדון עמך אם כבנים או כעבדים, בכל אופן אתה 'אבינו' או 'מלכנו', זכור כי חטאנו לפניך, ברגע אשר 'חטאנו' היה גם כן 'לפניך', כי את שמך לא שכחנו ודפח"ח. (ועיין בבינה לעתים (ח"ב לשבת נחמו) מה שפירש בזה הכתוב ה' נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה ע"ש, [הובא לעיל בפסקא יחל ישראל אל ה'])

וזוהו שאמר ממעמקים קראתיך ה', אם כי לפי ראות העין אנו חוטאים, אבל תביט במעמקים שלנו, בתוך עומק הלב, אשר שם אנו קורין לה' גם בשעת החטא, וממעמקים קראתיך ה', וכיון שגם בשעת החטא לא נתפרדנו מעולם, על כן ה' שמעה בקולי תהיינה אונך קשובות לקול תחנוני. וזהו הכוונה לא-ל עורך דין, לבוחן לבבות ביום דין, הוא בוחן הלב שהיה לנו בשעת החטא, וגולה מה שהיה מתרחש אז עמוקות, אשר גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך.

(סעודה שלישית שבת שובה תשע"ד)

לקונה עבדיו בדין, לרחם עמו ביום דין. הנה אנו אומרים ותתן לנו את יום הזכרון הזה באהבה, אם כי יום המשפט הוא, ויותר טוב היה לנו אם היינו נשכח כהיום מאת ה', אף על פי כן מצד אחר אנו אוהבים את יום הזכרון, אשר יש יום אחד שכל אחד מתראה לפני אביו שבשמים, והקב"ה נותן עליו עיניו, אשר זה משאיר רושם עצום עלינו.

וביאור הדברים נראה, על פי מה שכתוב בספה"ק נחמד מזהב (מהרה"ק רבי יחזקאל מקומיר זי"ע) לפרש הכתוב (שמות ב-כה) וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים. וכתב בשם היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע, כשהש"ת ראה את בני ישראל, אז וידע אלקים, ידעו בני ישראל שיש אלקים בעולם. ואמר שהענין הוא, שכמו שיש קנין בגשמיות, כן יש קנין ברוחניות. והקנין בגשמיות הוא הגבהה או משיכה ושאר קנינים, והקנין ברוחניות הוא ראיה, וכמו שאמרו חז"ל (ב"מ ב.) אי תנא אני מצאתיה, הוי אמינא מאי מצאתיה ראיתה, אע"ג דלא אתי לידיה בראיה בעלמא קני, תני כולה שלי דבראיה לא קני ע"כ. ולכאורה אינו מוכן, איך יעלה על הדעת לומר דמצאתיה הוא ראיה, שעבור זה הוצרך למיתני כולה שלי. אולם לפי האמור יבואר, שיען שהקנין ברוחניות הוא ראיה, הוי אמינא שגם בגשמיות יקנה ראיה, ולזאת הוצרך עבור זה למיתני כולה שלי, שהקנין בגשמיות הוא הגבהה ולא ראיה. ועבור זה אמרו חז"ל (קידושין מא.) אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה, יען שקודם שעושה הקידושין בפועל צריך להיות הקנין הרוחני שהיא הראיה. ולזאת גם כאן, כשהש"ת ראה את בני ישראל ועשה בהם הקנין הרוחני, אז ידעו שיש אלקים בעולם עכדה"ק.

והנה אנו אומרים 'לקונה עבדיו ביום דין', ובמה קונה ה' אותנו, בבחי' ראיה, שכולם עוברים לפניו כבני מרון, ומשים עיניו להסתכל עלינו, ובוה אנו נקנים לפניו. אך מרוב חסד ה' עלינו כולן נסקרין בסקירה אחת, כי לאו כל אדם ראוי והגון שיקנהו ה' לחלקו, ולפעמים אין אני והוא יכולים לדור במדור אחד. אמנם מצינו במשנה (קידושין כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה, הרי דאף דבר שאין הקנין מועיל בו, מכל מקום אם הוא ביחד עם דבר הנקנה, אז

שמניך תפלת שחרית לראש השנה טובים כא

קונה הכל בקנין אגב. ולכן סוקר הקב"ה כולם בסקירה אחת, שזהו קנינו של הקב"ה, כדי שבשעה שיקנה את עבדיו הצדיקים, יהא נקנה עמהם כל ישראל ביחד בקנין אגב. ועל ידי שקונה עבדיו ביום דין, ירחם גם כן על עמו בדין.

(דרשת תקיעת שופר תשנ"ח)

אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך. יש לומר דהנה בגמרא (ראש השנה יז:) דרשו, ה' ה' אל רחום וחנון וגו' (שמות לד-י), ה' ה' אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה [ה' ה', מדת רחמים, אני מרחם קודם שיחטא, ואני מרחם אחר שיחטא אם ישוב] ע"כ. ואם כן מה שנקרא ה' בכפל לשון, ה' ה', זה בא להורות שמרחם

א הנה פרטי מצות תקיעת שופר אינם מבוארים בכתוב, ואמרו חז"ל (ראש השנה לג.) מניין שבשופר וכו', ומניין פשוטה לפניו ופשוטה שלאחריה, ומניין שלש של שלש שלש, תלמוד לומר והעברת שופר תרועה (ויקרא כה-ט) וכו', תעבירו שופר (שם כה-ט) וכו', ומניין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה, תלמוד לומר שביעי שביעי לגזירה שוה. ומסיים שם, אי לאו גזירה שוה הוה מייתינא לה בהקישא [של בחדש השביעי, שיהיו כל תרועות של חדש שביעי שוה זה כזה], השתא דאיתא גזירה שוה, הקישא לא צריך ע"כ. ויש להבין למה לא גילה לן הכתוב כל הפרטים של המצוה בראש השנה עצמה, ומצטרקים אנו ללמוד זאת מיובל. ועוד כיון דיכולים אנו לידע הלכותיה מהקישא, למה לן גזירה שוה מיותרת.

ונראה דאיתא בזהר הק' (פ' פנחס רכה.) דה"ג מדות שהתורה נדרשת בהן מכוונים נגד י"ג מדות הרחמים, וכאשר אנחנו דורשים מדת קל והומר מעוררים מדה הראשונה, ובגזירה שוה מדה השניה וכו'. והנה בראשונים יש דיעות איך מונים את המדות בפסוקים אלו, יש שמתחילין מאל רחום וחנון וכו', ויש מונים ה' ה' מדה ראשונה, ודעת רבינו תם דה' ה' הם שני מדות הראשונות, אני ה' קודם שיחטא לרחם עליו, ואני מרחם לאחר שיחטא אם ישוב (עיי' תוס' שם ד"ה שלש).

ולכן לא נאמר בתורה בפירוש במצות תקיעת שופר אלא יום תרועה יהיה לכם, ולמדים אנו פרטיה, מצות תקיעה, ומצות שופר, ושלש של שלש שלש, מגזירה שוה דיובל, כדי לעורר בזה מדת רחום, ולרבינו תם מדת ה' לאחר שיחטא האדם, שגם כאשר אנו עומדים מלאים עון מכף רגל ועד ראש, יתעורר רחמנותו במדת הרחמים לרחם עלינו. והוא על ידי שבני ישראל מקיימים מצות שופר מגזירה שוה, יעוררו בזה אותו מדה של רחמים המכוון כנגדו. (דרשת תקיעת שופר תשע"ב).

כב שמניך תפלת שחרית לראש השנה טובים

גם על החוטא שעושה תשובה. ועל זה אנו אומרים אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך, היינו ששמך הוא ה' ה', שמקבל גם החוטאים ופושעים.

(סעודה שלישית האוינו תשס"ט)

אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו. לכאורה תקשה הלא עדיין לא נגור, ורק ביום צום כיפור יחתמו, ומה מקום לתפלה זו. ונראה הכוונה בזה, דהנה אנו רואים בני אדם שלווים ושקטים לפני בוא יום הדין, והגם שמאמינים בני מאמינים אנו, ואין להאדם שום ספק בגודל כח המשפט אשר עומד לפניו. ואחת מהסיבות היא, כי האדם מרגיע עצמו, הלא זה כמה שנים הוא עובר כבר את יום המשפט, ותהלה לאל היה לו בכלליות שנה טובה, ולא מחשיב עצמו גרוע הרבה יותר מהשנה שעברה. ורואה שגם אם אינו צדיק, הקב"ה הוא בעל הרחמים, ויוצאין מלפניו בדימוס גם במצבו, ואין לו שום סיבה שגם בשנה זו לא יהיה כן, כי לא נשתנה הרבה מעמדו מאז עד עתה, ודי לו באנחה על מצבו ובהרהור תשובה, והכל יסתדר. אבל באמת הא גופיה קשיא, הלא כל האומר הקב"ה ותרן וכו' (בכא קמא נ), ואם כן באמת איך יתכן כזאת, כאשר יודע שאנו מלאי עון, וכי לית דין ולית דיין ח"ו.

אמנם הביאור בזה מבואר בספרי מוסר, דמבואר ברמב"ם (ה' תשובה ג-ב) אדם שעונותיו מרובין על זכויותיו, מיד הוא מת ברשעו וכו' ע"ש. וכתב עלה הראב"ד, לא כמו שהוא סובר, כשאמרו (ראש השנה מז:): רשעים נחתמין לאלתר למיתה, שמיד מתים, ואינו כן, כי יש רשעים חיים הרבה, אלא נחתמין לאלתר שלא ימלאו ימיהם לשני הדור שנגזרו עליו, ועיקר דבר זה (יבמות מז:): ע"כ. וביאר בלחם משנה דאמרינן (שם) את מספר ימך אמלא (שמות כג-כו), אלו שני דורות, וברש"י אלו שנים שפוסקים לאדם בשעת לידתו ע"כ. ופירושו נחתם למיתה, רוצה לומר לדעתו, שאם גזור עליו בשעת לידה שיחיה חמשים שנה, לא יחיה אלא ארבעים ע"ש.

ואם כן גם כאשר עבר על האדם אשתקד שנה טובה, אין זה ראה שיצא בדימוס, כי יתכן שעבור מעשיו הורידו מקצבת שנותיו כמה שנים. וכמו כן היה גם בשנים הקודמות, ויבוא יום שישתלק מן העולם בקוצר

שמיניך תפלת שחרית לראש השנה טובים כג

ימים, שנצטרפו פרוטה לפרוטה מהמשפט של ראש השנה שנגזר עליו מדי שנה בשנה. והלא הקב"ה הוא ארך אפים, מאריך אף וגבה דיליה, ודיני ה' ועושיה שנגזרו בראש השנה, מגודל חסד ה' מדחה אותם על השנים הבאות. וכמו כן כאשר רואים בשנה אחת שנעשה לו הפסד גדול בממונו, או שנחלה במחלה קשה, או שאירע לו מאורע של צער גדול, יתכן שאין זה ממעשים שעשה בשנה זו, אלא הדין היה עומד ותלוי כבר מוזמן מוקדם. והרי רואים כי האדם לימי זקנותו עובר עליו כמה פעמים שנים קשות, אף על פי שהשנים הקודמות היו טוב, וכי בשנה זו האחרונה היתה התנהגותו גרוע יותר מהשנים הקודמות, ועל כרחק שזהו חבילה מכמה שנים שעברו, וכעת חלה עליו הדין בפועל.

והרי כמה אנשים בשנותיהם האחרונות אובדים הזכרון, ואין יודעים מימינם ומשמאלם שנה אחר שנה, והרי בשנה האחרונה לא עבר על שום עבירה, שהרי אנוס הוא ופטור מן המצות, ואיך יצא דינו בראש השנה לחיוב. ועל כרחק שזהו תוצאה מהדין שדנו אותו כבר לפני כמה שנים, שבימי הזקנה יהא מצבו כן. ולכן בכל ראש השנה כשעומד בדין, צריך האדם לעורר רחמי שמים בכפליים, חדא על מעשיו של השנה שעברה, שיצא זכאי בדינו. שנית, שאם נגזר עליו דין מחמאיו מהשנים הקודמות, שיחזור עליהם בתשובה, ולבטל הדין של אשתקד התלוי על צוארו.

ועל זה אנו מבקשים, אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו, שיתכן שיש עלינו כבר גזר דין מהשנים הקודמות, חוץ מהדין שעומד לפנינו כעת, ועל זה מבקשים קרע רוע גזר דיננו. וגם ברגע האחרונה של השנה, בתפלת מנחה, עדיין אנו מבקשים ברך עלינו את השנה הזאת, כי מי יודע אם יצא בשנה מבורכת, ולא נגזר עליו דבר בשנה זו שיאירע לו מאורע לאחר זמן.

(סעודה שלישיית נצבים תשע"ז)

תפלת מוסף לראש השנה

ואת מוספי יום הזכרון הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך וכו', ובחדש השביעי באחד לחדש וגו' יום תרועה יהיה לכם, ועשיתם עולה לריח ניחוח לה'. יש לומר דהנה מבואר במדרש (פסיקתא רבתי מ) בכל הקרבנות כתיב והקרבתם, וכאן כתיב ועשיתם עולה, ללמד שבראש השנה יעשה אדם עצמו כאילו מקריב את עצמו. ומבואר באליה רבא (סימן תקפ"א) דלכן קבעו ימי סליחות קודם ראש השנה עכ"פ ד' ימים, שכן מציינו בקרבנות שמעונים ביקור ממום ד' ימים קודם הקרבה, ולכן גם אנחנו צריכים לבקר בד' ימים אלו כל מומי חמאתינו ולשוב עליהם ע"ש. והכוונה הוא כי ביום הזה הוא התגלות מלכותו ית"ש, ואנו ממליכין אותו כהיום, לא רק על כל העולם בלבד, אלא גם על עצמו, להיות מהיום ולהלאה סר למשמעתו, ולהיות כעבד נאמן לבוראו, ושלא ימרוד נגד המלך אפילו בציווי קל. ואנו מוכנים למסור נפשינו עבור הבורא ית"ש. - ומסירת נפש אין הכוונה רק ליהרג עבור אמונת ה', אלא רצון האדם נקרא נפש ע"ד אם יש את נפשכם (בראשית כג-ח), ויש לנו לקבל על עצמינו לבטל כל רצונינו עבור ה', אם עולה ברצונו לעשות איזה דבר או לדבר ולחשוב מה שהוא נגד ציווי ה', אנו מוכנים לבטל הרצון ההוא בפני רצון ה', בטל רצונך מפני רצונו (אבות ב-ד). ולפעמים מוכן האדם לבטל לה' רק מקצת מאבריו, מה שהוא נוח לפי ערכו לקיים, אבל זהו קרבן עם מום, הקרבן כשר רק כשהוא שלם ואין בו פגם. וכמו כן כהיום הזה אנו מקריבים את עצמינו לקרבן אשה לה', אנו מוכנים לבטל כל הרמ"ח אברים ושם"ה גידים ולהכניעם תחת רצונו ית"ש.

והנה בכל המועדים יש קרבן מוסף אחד, הקרבת הקרבנות מהבהמות שנצטוינו עליהם, אבל יום הזכרון יש חוץ מקרבן בהמה, עוד קרבן מוסף של עצמו, ועשיתם עולה, ולכן את מוספי יום הזכרון הזה נעש"ה

שמניך תפלת מוסף לראש השנה טובים כה

ונקריי"ב לפניך, על קרבן הבהמה אמר והקרבתם, ועל קרבן עצמו אמר ועשיתם, וכמה אנו יכולים להקריב עצמינו לקרבן לה', באהבה, על ידי דביקות אהבה, לאהוב את ה' בכל נפשו, כמו"ש (דברים ו-ה) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך (ברכות נד.). כמצות רצונך, לקבל על עצמו לעשות כל מצות ה' הכתובים בתורתו, ובוזה יוכל להחשב לקרבן עולה לה'. - וזאת הוא עבודת היום לבטל עצמו כליל לה', להיות נחשב כאין לפניו ית"ש, ואדם ובהמה תושיע ה', האדם שעושה עצמו קרבן לה' כבהמה הוא זוכה לישועת ה'.

(דרשת תקיעת שופר תשס"א)

אמירת פסוקי מלכיות זכרונות שופרות. נראה הכוונה בזה, בהקדם לבאר מה שמצינו שכל פרטי דיני תקיעת שופר בראש השנה, אינם מפורשים בקרא, אלא נלמדים הם מיובל בגזירה שוה, וכמו שאמרו (ר"ה לג:) ע"ש. ויש לומר עפ"י מה שפירש הרמב"ם רבי שלום מבעלזא זי"ע המסורה ג' פעמים פדות, ושמתי פדות בין עמי ובין עמך (שמות ח-יט), פדות שלח לעמו (תהלים קיא-ט), והרבה עמו פדות (שם קל-ז), והוא כי יש שלשה סוגי גליות, אחד, מה שישראל בגלות ביד הנכרי, הן הגלות הכללי שכלל ישראל הם מפוזרים בארבע כנפות הארץ, אשר מפני חטאינו גלינו מארצנו, והן הגלות הפרטי שסובל מגוי פרטי, והוא הגלות הקל שבכולם, ולכן אמר ושמתי פדת בין עמי ובין עמך, פדות רפה. השנית, מה שישראל אחד הוא בגלות תחת חבירו ישראל, שכן רע, או במקום פרנסתו, או אשתו מושלת עליו, וגלות זה קשה יותר, ולכן אמר פדות שלח לעמו, ונאמר פדות בדגש.

אמנם יש גלות יותר קשה, מה שהוא בגלות ביד עצמו, הן בגשמיות, הצרות המעיקות עליו מכל צד, שאין נותנים לו מנוחה, וחסר ממנו הרחבת הדעת, והן ברוחניות, רשעים הם מסורים ביד לבם, ואין בכחם להכניע את יצרם, ואין שלום בעצמי מפני חטאתי, הולך אחר יצרו שולל כבהמה לשחיטה, וזהו הגלות היותר קשה שבכולן. אך גם על זה יש לנו הבטחה מאת ה', שאם נתפלל אליו בכל לב, והרבה עמו פדות, עמו ר"ל עם עצמו, ובוה נאמר 'והרבה' דייקא, לפי שהוא קשה מכולן, וגם אחר

שִׁנְפָּדָה פֶּעַם, הוּא נּוֹפֵל שׁוֹב בְּרֶשֶׁת יִצְרוּ, וְצִרִיךְ פְּדוּת עוֹד הַפֶּעַם, וְעַם כֹּל זֶה, וְהִרְכַּב עִמּוֹ פְּדוּת עֵבֶדְהָ"ק (הוֹבֵא בְּאִמְרֵי יוֹסֵף פ' וַיִּשְׁב).
וְהִנֵּה בְּיּוֹבֵל נֹאמֵר, וְקִרְאַתֶּם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכֹל יוֹשְׁבֵיהָ, וּשְׁבַתֶּם אִישׁ אֶל אַחֲזוֹתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשׁוּבוּ (וַיִּקְרָא כה-י). וְהַתְּקִיעָה בְּיּוֹבֵל הוּא סִימָן שֶׁל שִׁיחֲרוֹר מֵעֲבֻדוֹת לְחֵירוֹת. וְגַם עֶבֶד נִרְצָע זֶה חֲמִשִּׁים שָׁנָה, יוֹצֵא אֶזְלָה לְחֵירוֹת, וּבִשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל אַחֲזוֹתוֹ. כֵּן נִלְמַד הַתְּקִיעוֹת שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה מְיּוֹבֵל, לְהַמְשִׁיךְ בַּתְּקִיעוֹת אֶל־חֵירוֹת גַּם לָנוּ, לְצִאת מִן הַמִּצּוֹקוֹת הַסּוֹבְבִים אוֹתָנוּ. עַל יְדֵי הַשּׁוֹפָר, הַקֶּבֶ"ה מֵתְעַלֶּה מִכֶּסֶף דִּין לְכֶסֶף רַחֲמִים, עֲלֵה אֱלֹקִים בְּתִרְעוּעָה הוִי"ה בְּקוֹל שּׁוֹפָר, וּמוֹצִיא כֹּל אֶחָד מֵאֲתָנוּ מֵעֲבֻדוֹת לְחֵירוֹת.

וּבְהֵיחֵד כִּי צִרִיכִין אֲנִי לְחֵירוֹת מִשְׁלֶשָׁה סוּגֵי גְלוּת, לְכֵן סֹדֵר תְּקִיעוֹת שְׁלֹשׁ, מִלְּכוּת זְכוֹרוֹנוֹת שׁוֹפְרוֹת, וְהֵינִי שְׁמֵלְכוּת הֵם נֶגֶד הַגְּלוּת הַיּוֹתֵר קֶשֶׁה, שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ בַּיָּד יִצְרוּ כְּעֶבֶד לְאֹדוֹנוֹ, וְאִמְרוּ לִפְנֵי מִלְּכוּת כְּדֵי שֶׁתִּמְלִיכוֹנִי עֲלֵיכֶם, שְׁלֹא יִהְיֶה עֲלֵינוּ שׁוֹם שֶׁיִּעֲבֹד רַק מִמְּלֹכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְצִדִּיקִים לְכֶם בְּיָדֶם. וְשׁוֹב בְּאֵי זְכוֹרוֹנוֹת, וְהוּא כִּנְגַד הַכֹּאֲבִים הַמְעִיקִים מִמֶּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִיִּשְׂרָאֵל חֲבִירוֹ, הֵן בְּבֵיתוֹ בְּפִרְטִיּוֹת, וְהֵן בְּחוּץ לְבֵיתוֹ, לְעוֹרֵר רַחֲמֵי שָׁמַיִם שֶׁנִּצְאָ מִמֶּנּוּ לְחֵירוֹת, וַיַּעֲלֵה זְכוֹרוֹנֵינוּ לִפְנֵינוּ לְטוֹבָה, וַיִּכְבְּשׁוּ רַחֲמֵיךָ אֶת כַּעֲסְךָ מֵעֲלֵינוּ, וְתִתְנַהֵג עִמָּנוּ בְּחַסֵּד וּבְרַחֲמִים. וְשׁוֹב נֶגֶד הַגְּלוּת הַכִּלְלִי יִשְׂרָאֵל בֵּין הָאוֹמוֹת, אֲנִי תּוֹקְעִים סֹדֵר שׁוֹפְרוֹת, וְהִיא בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל, וּבְאֹר הָאוֹבֵדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוֹר וְהַנְּדָחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַשְׁתַּחֲוֹו לָהּ. וְלִכֵּן סֹדֵר תְּקִיעוֹת הֵם שְׁלֹשׁ, וְהֵם שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ, לְרַמּוֹ עַל הַחֵירוֹת מִשְׁלֹשׁ גְּלוּת אֵלּוּ.

וְזֶהוּ שֶׁאִמְרַת הַכְּתוּב, תִּקְעוּ בְּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בְּכֶסֶף לְיוֹם חַגְנוֹ, כִּי בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה לֹא נֹאמֵר תְּקִיעָה, אֲלֵא יוֹם תִּרְעוּעָה, וְגַם לֹא נֹאמֵר שׁוֹפָר כֹּלֵל, וְהֵן 'תְּקִיעוֹת' וְהֵן 'הַשּׁוֹפָר' הוּא בְּכֶסֶף, מְכוּסָה וְלֹא נִגְלָה בְּתוֹרָה, אֲלֵא לְמִדֵּים אֲנִי זֹאת מְיּוֹבֵל, לְהַזְכִּיר דְּכִמּוֹ בְּיּוֹבֵל הַתְּקִיעָה מוֹצִיאָה הַעֲבֻדִים לְחֵירוֹת, כֵּן הוּא גַּם בְּהַתְּקִיעוֹת שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְקִרְאַתֶּם דְּרוֹר לְכֹל יוֹשְׁבֵיהָ, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יוֹם הַזֶּה יוֹם חַגְנוֹ. כִּי חוֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, חוֹק לְיִשְׂרָאֵל דְּמוֹנֵי, הֵן בְּעֵינֵינוּ

שמיניך תפלת מוסף לראש השנה טובים כו

גשמיים צורכי פרנסתו שעובד עליה עבודת פרך, יכולים להמשיך בראש השנה חירות ממנה, והן בעבודתו ליצרו, משפטם לאלקי יעקב, יוכל היום לצאת לחירות, לעשות מעתה רצון קונו.

(דרשת תקיעת שופר תשע"א)

אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם. ולכאורה יש בזה כפל לשון. ויש לומר דהנה בגמרא (ראש השנה לב:) אמר רבי אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מפני מה אין אומרין לפניך ישראל שירה בראש השנה וביום הכיפורים, אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה.

ונראה על פי מה שכתב השל"ה הק' לפרש מה שאמר הכתוב בסוף התוכחה (ויקרא כו-מב) וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק וגו', כי גם פסוק זה הוא מתוכחת מוסר, כי אינו דומה רשע בן רשע החומא, לרשע בן צדיק, כי הרשע בן צדיק עונשו מרובה שראה אביו מתנהג בחסידות, והוא אין מנהג אבותיו בידו. על כן אמר אני אזכור לך שאתה מורע אבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, ועל כל זאת לא הלכת בדרך הישר ע"ש.

וזהו שאמרו כי בראש השנה ספרי חיים וספרי מתים פתוחים, כי הנים את האדם לפי מה שנתחנך, לפי מעשה אבותיו ורבותיו, ואינו דומה דינו של אחד לחבירו. וכאשר פותחין ספרי החיים פותחין כנגדו גם ספרי המתים, אבותיו וזקניו ורבותיו, כמה רחוקים מעשינו ממעשיהם. - וזהו אתה זוכר מעשה עולם, היינו מעשה בני אדם שהמה חיים כהיום בעולם, אבל באותה שעה הוא פוקד כל יצורי קדם, ספרי המתים שהיו בעולם מקדם, ולעומת זה אתה דן את החיים.

(דרשת תקיעת שופר תשנ"ד)

*

עוד נראה בזה, כי הנה היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, הקב"ה דן היום לא רק את בני ישראל אלא כל השבעים

אומות. ואף על פי שכולם עוברים לפניו כבני מרון, הרי כולם נסקרין
בסקירה אחת, ובאותו רגע שהוא מביט עלינו לשפוט אותנו, הוא מביט
על חיי האומות העולם, אשר הם חיים חיי זוהמא גרועים מבהמות וחיות,
ובניהם אנו שוכנים, וכנגד מעשיהם אנו חיים חיי פרישות עילאית. ועל דרך
זו אנו מחנכים את בנינו במסירת נפש. ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.
ובזמן שפל כהיום יש חשיבות לכל המצות באיזה אופן שנעשה.

ויסופר על הגה"צ בעל החפץ חיים זי"ע ששאל אותו אחד מן
התלמידים, הלא ידוע (תיקוני זוהר י-כה), דכל פקודא דלית בה
דחילו ורחימו לא סלקא לעילא, אם כן בדורותינו אלו, שקיום המצות שלנו
הוא בשפל המדרגה, מי יוכל לומר שעושה אותם באהבה ויראה שיוכלו
לעלות למעלה. והשיב לו אספר לך עובדא, קודם המלחמה פגשתי באדם
שהיה לו בית אפיה ללחם, ושאלתי אותו איך הוא מצב פרנסתך. והתחיל
להתאנח, כל הלילה אני ער לאפות לחם ומוזנות, ובבוקר כאשר אני מתחיל
למוכרם, שומע אני רק טענות מבני אדם שמתאוננים, אחד אומר שלא
נאפה יפה, השני אומר שאין לו טעם, השלישי אומר שאין הם עגולות
כראוי, הרביעי אומר שהלחם נשרף. ואחר כל זה, כמה פעמים נשאר לי
סחורה, שאני צריך למוכרם חצי בחנם לאכילת בהמות, הרבי יברך אותי
שאצליח במסחרי, ונתתי לו ברכה.

לאחר זמן קצר נפרץ המלחמה, ופגשתי אותו שנית, וחשבתי שבמצב כזו
בודאי שפרנסתו נתרדרר עוד יותר. אבל לפלא היה לי, שאמר
שכעת עושה מסחרים טובים ומצליח הרבה. ושאלתי אותו איך יתכן זאת,
שבזמן של מלחמה תרויח יותר מימי קדם. והשיב לי, זהו באמת סיבת
הצלחתי, בזמן של מלחמה, שקשה להשיג אוכל, אין בני אדם מפונקים,
חומפים מה שמוצאים, הם שמחים שאני נותן להם לחם, אף אחד אין לו
טענות, ואני מוכר הסחורה במבין ותקילין.

וסיים החפץ חיים, כן מתנהג ה' אתנו ברור הזה, כאשר אנו נמצאים
במצב של מלחמה כבידה עם היצר הרע, הנסיונות עצומות מאד,
ואף על פי כן בני אדם מהדרים במצות ועוסקים בתורה, בזמן כזה אין

שמיניך תפלת מוסף לראש השנה טובים כט

מדקדקין כל כך היאך המצות נראים, כל דבר קטן עולה לו לנחת רוח, גם כאשר אין הם במדרגייה הגדולה של אתכה ויראה עב"ד. ואם כן היו הדברים בדורו, כמה מתאים יותר המשל ההוא על דורינו, כאשר הנסיונות נתרכו פי כמה יותר, בודאי שכל דבר קטן חשוב מאד למעלה.

והנה ישראל עלו במחשבה לפניו, וכל תכלית הבריאה היתה רק בשבילם, ולכן המה נקראים יצורי קדם, שהם קדמו לכל העולם. ולכן מתחלה הוא זוכר 'מעשה עולם', מה הם מעשי כל העולם, ובאיזה דיומא שפלה המה שוכנים, ושוב הוא 'פוקד כל יצורי קדם', המה עם ישראל. ואז יעלו לזכרון לפניו לטובה ולרחמים.

(דרשת תקיעת שופר תשנ"ז)

אתה זוכר מעשה עולם, ופוקד כל יצורי קדם, לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית, כי אין שכחה לפני כסא כבודך, ואין נסתר מנגד עיניך, אתה זוכר את כל המפעל, וגם כל היצור לא נבחר ממך. ויש לומר שאנו ממליצין לה, הן אמת שאנו חוטאים, ואין מי שיאמר זכיתי לבי, אבל אתה יודע גם הנסתרות שבלב, שזה אינו מרצונינו הטוב, הכאב שבלבנו, והצער העמוק שיש בתוכנו, כאשר אין אנו יכולים לעמוד בנסיון, הוא לפעמים גדול הרבה יותר מתענוג החטא. וגלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה (ברכות יז). וכמו שפירש בכינה לעתים (ח"ב דרוש א' לשבת נחמו) הכתוב (תהלים לח-י) 'ה' נגדך כל תאותי, אכן לנגד עיניך עומד כל תאותי, איך שאני רודף אחר תאוות הגוף וחוטא, אמנם 'ואנחתי ממך לא נסתר', האנחה שיש לי בשעת החטא, ומכל שכן לאחריו, גם זה לא נסתר מלפניך.

וזהו שאנו אומרים לפני ה', אתה זוכר 'מעשה' עולם, כל מה שאנו עושים בעולם אתה זוכר, לא רק מה שעושין בגלוי, אלא אתה זוכר אף כל מה שעושין בסתר, וגלוי לפניך תעלומות סתרי כל חי, כי אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה'. אבל 'לפניך נגלו' גם 'כל תעלומות', האנחה והכאב שעומד אתנו בהעלם בעת שאנו חוטאים, כי בתוך תוכו אנו רוצים לעבוד את ה'. ולפניך נגלו 'המון נסתרות שמבראשית', שמתחלת

בריאנתו מרצונינו הטוב נשבענו לפניך שנהיה מקושרים ונאמנים לפניך. ומצד אחד 'אין שכחה לפני כסא כבודך', כי זוכר כל הנשכחות אתה, אבל לעומת זה גם 'אין נסתר מנגד עיניך', מה שטמונה בלבנו שאין אחרים רואים, גם זה אין נסתר מנגד עיניך. 'ואתה זוכר את כל המפעל', אבל לעומת זה גם 'כל היצור לא נכחד ממך', עצם היצור האדם שעומד לפניך, איך לבו נשבר בקרבו לשברי שברים, גם זה לא נכחד ממך.

(סעודה שלישית שבת שובה תשע"ה)

כי תביא חוק וזרון להפקד כל רוח ונפש, להזכר מעשים רבים והמונן בריות לאין תכלית, מראשית כזאת הודעת ומלפנים אותה גלית וכו'. הכוונה נראה דאיתא בגמרא (עירובין סה.) אמר רב נחמן בר יצחק אנן פועלי דיממא אנן ע"ש. ויש לומר בביאורו, כי בדרכי בני אדם יש שני סוגי פועלים, שכיר יום, וקבלנות. והוא כאשר שוכר פועל שיעשה לו כלי, יש שמשלמין על מלאכת כל יום כך וכך, ויש שמשלמין על גמר הכלי כך וכך. והחילוק ביניהם הוא, כי השכיר יום משתלם לפי העת, על כל שעה ושעה כך וכך, ואין להפועל שום נפק"מ אם בסופו יגמר הכלי כראוי, או אם יאנם ולא יוכל לגמרו, כי הוא משתלם לפי עבודתו. משא"כ הקבלן שכרו הוא על גמר הכלי, ואם בסופו נאנם ולא גמרו אין חיוב לשלם לו. – וכמו כן כאשר שוכר האדם על עבודת יום, גם אם הקדים ונודדו לעשות דברים בזמן קצר, אין הוא בן חורין עדיין להבטל ממלאכה, ואם לא ירצה לעבוד להלאה בדברים אחרים יגרע ממנו שכרו. לא כן הקבלן, אחר שגמר הכלי בזמן קצר, יקבל שכרו משלם, ויוכל להיות פנוי לעצמו.

התנא אומר (אבות ב-יז) לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להפטר ממנה, והיינו שהאדם לא נברא להשלים איזה דבר בעבודת ה', כמו קבלן שמקבל על עצמו עבודה מסויימת, ואם השלים מלאכתו מקבל שכרו ואם לא לא. אנו מחוייבים לנצל כל רגע מימי חיותנו לעבודת המלך. ואין שום נפק"מ אם בסופו יגיע לתכלית, שיתגדל לתלמיד חכם להרביץ תורה בישראל או לא, או אם יגיע לשלימות העבודה כראוי, אין זה נוגע לנו, עלינו מוטל להיות פועלי יום, לעשות ולעבוד, והתכלית

שמיניך תפלת מוסף לראש השנה טובים לא

מהעבודה אינו נוגע לנו. ולא עליך המלאכה לגמור, ואין שום נפק"מ לך אם נגמר המלאכה או לא, עליך מוטל רק לעשות, ולכן אי אתה בן חורין להפטר ממנה.

וזוהו כוונת חז"ל (ב"ר א-א), בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א-א), בשביל ישראל שנקראת ראשית דרכו (משלי ח-כב), ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו (ירמיה ב-ג) ע"כ. והיינו שבריאית העולם היתה בשביל ישראל שמקיימין התורה, וגם אם לא יגיע בכל ימיו רק לראשית"ו של תורה ועבודה, ולא יוכל לבא לידי תכלית להתגדל בתורתו ועבודתו, גם בשביל תורה ועבודה כזו ברא ה' עולמו, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך. הלא אנו רואים גם בבעלי כשרונות, אשר לאו כל אחד זוכה לעשות פעלים בתורתו, ולפעמים ניטל הצדיק בחצי ימיו, ולא הגיע בתורתו לשום תכלית, כי פועלי דיממא אנן, ולא קבלנים.

וזוהו הכוונה, כי תביא חוק זכרון להפקד כל רוח ונפש, שכולם עוברין לפניו כבני מרון, ולא יתנצל עצמו כי לא ראה תכלית במלאכתו מלאכת שמים, על כן התרשל מתורתו ועבודתו, כי תביא חוק זכרון להזכר מעשים רבים והמון בריות 'לאין תכלית', הוא לא מבקש מאתנו תכלית, אלא לעבוד עבודתינו כפועל יום, שמשלם שכר עבור כל שעה שפעל עבורו ית"ש, וינצל כל שעה מחייו מה שיוכל, עבור עבודת ה', וכל דבר מועט יהא חביב בעיניו, ואחד המרבה ואחד הממעיט חביב לפניו ית"ש. – ומסיים מראשית כזאת הודעת, ממה שהתחיל התורה בבראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית נברא העולם, שאין תעודת האדם לבא לידי תכלית מתורתו ועבודתו, ולא מתבקש ממנו רק הראשית של תורה, והתכלית ממנו זהו כבר מכבשי דרחמנא, שאין לנו עסק בנסתרות.

(סעודה שלישית תשא תשס"ד)

להזכר מעשים רבים והמון בריות לאין תכלית. הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע היה מברך, יהי רצון שתהיה בריא כגוי, ואמר שמתכוין שאם הגוי בריא, מכל שכן שמגיע לנו שבני ישראל יהיו ברואים. ולזה אומרים כי תביא חוק זכרון להפקד כל רוח ונפש, להזכר מעשים רבים

לב שמניך תפלת מוסף לראש השנה טובים

‘המון בריות לאין תכלית’. אם נותן שפע לאומות העולם שאין בהם תכלית בחייהם, ולא יהיה להם תכלית, מכל שכן כאשר יושפע לישראל שפע קודש, הלא יגיעו לתכלית, שלא ימנעו מעבודת ה’.

(דרשת שבת שובה תשנ"ה)

זה היום תחלת מעשיך. הנה התקינו חז"ל לומר בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, ואמרו חז"ל (ראש השנה טו) אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שתבא זכרוניכם לפני לטובה עיי"ש. והיינו כי באמירת מלכיות מתעורר האדם מגודל כבודו ית"ש, והוא ממשיך על עצמו עול מלכותו, ועל ידי זה מתבייש מאוד ממעשיו, איך המריד נגד מלך גדול אשר מלכותו בכל משלה, וזה בעצמו מביא הזכרונות, שיבא זכרוני לפני לטובה, כי ביותר שמכיר ערכו השפל נגד רום גודלו, הקב"ה פושט ידו ומקרב לטובה. ולכן ב'חצוצרות ו'קול ש'ופר ה'ריעו לפני המלך ה' (תהלים צח-ו), ר"ת בוש"ה, כי רק בזה נוכל לעמוד לפני המלך בראש השנה ביום דינינו.

ועל כן איתא במדרש דבקרבנות של ראש השנה לא נאמר והקרבנות עולה אלא ועשיתם עולה (במדבר כט-ב), שיחשיב האדם את עצמו כאילו הוא בעצמו הוא הקרבן עולה וכליל בראש השנה. וכתב באליה רבה (סימן תקפ"א סק"ח) דלכן יש קודם ראש השנה ד' ימים של סליחות לכל הפחות, שיבקר אז ויפשפש בחמאיו, דומיא דקרבן שצריך ביקור ד' ימים מפני המומין עיי"ש. ולפי הנ"ל הכוונה הוא כי מחמת גודל הבושה והשפלות רוח שיש לו, אין הוא נחשב בעיני עצמו למאומה, והוא נבזה בעיניו נמאס, דוגמת מה שמצינו במשה ואהרן (שמות טו-ו) ונחנו מה, והוא בטל אצל עצמו במציאות, דוגמת הקרבן שמקריבין לה’.

וזהו גם כן כוונת מאמרם ז"ל, ועשיתם עולה, אמר רבי תחליפא קיסריא בכל הקרבנות כתיב והקרבנות וכאן כתיב ועשיתם, אמר הקב"ה מכיון שנכנסתם לפני בדין ביום הזה, ויצאתם בדימוס, מעלה אני עליכם כאילו היום נעשיתם, כאילו היום בראתי אתכם בריה חדשה (ילקוט שמעוני פ' פתח רמז תשפ"ב) ע"כ. והיינו כי כל יצירה חדשה אי אפשר רק כשיש מקודם

שמניך תפלת מוסף לראש השנה טובים לג

ביטול גמור, דוגמת החטא שמתחלה נרקב לגמרי ואחר כך מוציא זרעו מחדש. וכמו כן בראש השנה בשעה שהוא בא לידי ביטול עד תכליתו, אז יוכל להעשות בריה חדשה. ולכן אנו אומרים 'זה היום תחלת מעשיך', כי באמת נעשה אז בריה חדשה, והיום הזה הוא תחלתו ממש.

(דרשת תקיעת שופר תש"ג)

זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון. ופשוטו שאדם הראשון נברא ביום זה, ונכשל בחטא עין הדעת, ונידון בו ויצא בדימוס, ואיתא בפסיקתא (פסקא כג) שאמר לו הקב"ה, זה סימן לבניך, שעתידין להיות עומדים לפני בדין ביום זה ויוצאין בדימוס, וממעם זה קבעו את היום הזה ליום הדין לדורות (ר"ן ראש השנה מז).

אך יש בזה עוד כוונה, דאיתא בגמרא (גדה ל:): שכאשר בא הזמן של האדם לצאת לאויר העולם ביום הולדו, אינו יוצא משם עד שמשביעין אותו, תהי צדיק ואל תהי רשע, והוי יודע שהקב"ה מהור ומשרתו מהורים, ונשמה שנתן בכ מהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך, שנאמר (ישעיה מה-כג) כי לי תכרע כל ברך, תשבע כל לשון, זה יום הלידה, שנאמר (תהלים כד-ד) נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה [שקיים שבועתו לשמור את התורה] ע"כ.

כל אחד מאתנו נשבע לפני ה' ביום הראשון שבאנו לעולם, כי נהיה נאמנים לה' ולתורתו, ולא נעבור על מצותיו. ודבר זה היה המעשה הראשונה שעשינו בעולם בעת לידתנו. וכאשר עומדים בדין ביום ראש השנה, מעבירין לפנינו השבועה הזאת שנשבענו, ותובעין מה נעשה בשבועתך, ו'זה היום' דנים על 'תחלת מעשיך', והוא 'זכרון ליום ראשון', מזכירין אותנו מה שעשינו ביום ראשון מימי חיינו, שנשבענו נאמנות לה' להיות צדיק.

(דרשת שבת שובה תשע"ה)

*

עוד יש לומר, דהנה היום הזה נקרא בשם ראש השנה, ולא בשם ראשון לשנה, כמו שאומרים היום יום ראשון בשבת. והענין נראה, דהנה

חו"ל אמרו (קדושין מ:). מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. ופירש הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע דהנה שלימות המצוה הוא במחשבה ובמעשה, שיעשה מעשה המצוה בכוונה נכונה בלי פניה בלתי לה' לבדו. ולפעמים יש שהאדם עושה מעשה המצוה וחסר לו המחשבה, וחבירו אי אפשר לו לקיים המצוה בפועל, אבל במחשבה הוא משתוקק מתי תבא לידו ויקיימו, אם כן יש לו המחשבה וחסר לו המעשה, או הקב"ה מצרף המחשבה שלו להמעשה של חבירו, וביחד נעשה המצוה שלימה שיעלה לרצון לפני אדון כל. וזהו שאמרו שהקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה עכדה"ק.

ויש לומר עוד בזה על פי מה שכתב רבינו החתם סופר (ר"פ תצא), כי באמת אי אפשר לאדם שיהיה כל מחשבותיו תמיד שוים. אך בשעה שיתלהב לבב אנוש להשי"ת ומיוחד כל מחשבתו לה' כאשר חפץ ה', באותה שעה ימסור מודעא שכל מעשי עבודת ה' אשר אעשה היום תהיה על כוונה זו שאני מחשב עתה, וכל התערבות ממחשבה שתתערב בו יהיה במל ומבומל ולא יקבלו ה' ממני, ולא יעשה רצוני במחשבה ההיא, כי אם יקבל המצוה ההיא שאעשה או על מחשבותי של עתה. וזהו כי תצא למלחמה על אויבך (דברים כא-י), דבוראי אי אפשר שיהיה כוונת הלוחמים תמיד רק נגד אויבך, ולא להרבות ביזה ושביה ואהבת ניצוח ולנקום נקם. אך כי תצא למלחמה, תחלת היציאה תהיה על מנת להיות, נגד אויבך שהם אויבי ה', ואז ונתנו ה' אלקיך בידך, אף על גב דאחר כך תראה בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה, מכל מקום אין זה הפסד, כי תחלת מחשבתך לה' היה עכל"ק.

ואם כן גם בהאדם עצמו הקב"ה מצרף מחשבה למעשה על דרך הנ"ל, כשעובר עליו זמן שיש לו מחשבה מהורה בלתי לה' לבדו, ומתנה שעל דעת זה יעשה המצוה כשתגיע לידו, או הקב"ה שהוא למעלה מהזמן, והעבר והעתיד הוא לפניו כאחד, הוא מצרף המעשה אל המחשבה, ונחשב לפניו כאילו קיים המצוה בשלימות.

והנה שלימות המצוה הוא רק בשעה שמתאחד בהאדם המחשבה עם המעשה, היינו הראש עם שאר האברים, ואין לנו בכל השנה ימים

שמניך תפלת מוסף לראש השנה טובים לה

נעלים כאלו כמו שאנו עומדים בו היום, להיות עומד במחשבות מהורות יותר משאר ימי השנה, ולהיות פרוש קצת מהבלי העולם. על כן בזמן כזה יש לקבל על עצמו שכל מעשה השנה יהיו נעשים על דעת וכוונה זו, ויצרף ה' מחשבות אלו עם המעשה שלאחריו.

ועל כן יום זה נקרא ראש השנה, כי זהו הראש של מעשי השנה, ומחשבות אלו שיש לו היום בראש"ו יהיו מצורפים לכל המעשים שבמשך השנה. ולכן נאמר על יום זה 'זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון', כי המחשבה נקראת תחלת מעשיך, כי סוף מעשה במחשבה תחלה, והיום הוא עבודת המחשבה להמליך על עצמו את הקב"ה, זה היום תחלת מעשיך, ושוב תמיד בכל יום יש זכרון ליום ראשון, כל השנה נגרר אחר מחשבה זו שהיה לו ביום ראשון.

(דרשת תקיעת שופר תשנ"א)

*

או יאמר, דהנה היום נברא בו אדם הראשון, ונצטווה במצוה קלה ואותה לא נצר, וכאשר עבר על ציווי ה' נאמר, ויתחבא האדם ואשתו מפני ה' אלקים (בראשית ג-ח), אבל קול קורא אליו מאת ה', ויאמר לו איכה, מה נעשה עמך. חטאת לפני ה', ואתה מבקש לעצמך מקום להחבא, וכמו שאתה מעצים את עיניך, אתה חושב שגם מן השמים אין רואים אותך. אתה רוצה להחבא, ממי אתה רוצה זאת, מאת ה' שלפניו נגלו כל תעלומות, אשר לית אתר פגוי מיניה. וה' קורא לו איכה, היכן אתה עומד, מה נעשה עמך, יצור כפיו של הקב"ה נופל מאיגרא רמה לכירא עמיקתא.

וקול זה הוא קול נצחי, וכאשר בא יום ראש השנה, אשר יום הזה תחלת מעשיך, או יש להזכיר לעצמו ולעשות 'זכרון ליום ראשון', ואנו משמיעין קול שופר, לעורר על קול ה' שהיה כהיום בתחלת הכריאה, שהוא קורא לכל אחד מאתנו איכה, עמוד והתבונן באיזה עולם אתה, מה היו מבקשים ממך, ומה נעשה אתך.

(דרשה ביום א' דר"ה שחל בשבת תשמ"א)

*

עוד יש לומר הכוונה, דאיתא במשנה (ראש השנה טו.) בארבעה פרקים העולם נידון וכו', בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון ע"ש. וכבר הקשה הר"ן למה נקבע יום הדין של האדם בראש השנה דייקא. וכתב כי אנו אומרים (בתפלה) זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, ואמרו (שם כו.) כמאן, כרבי אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם ע"ש. ובריאית אדם הראשון היה באחד בתשרי, ובאותו יום חמא ויצא אחר כך בדימוס, על כן נקבע יום הדין לדון כל ברואי עולם בכל שנה ושנה ביום זה, שנחקק בו סגולה ליצא בדימוס ע"כ.

ויש לומר עוד טעם למה נקבע יום הדין על יום הזה, הנה אנו קורין היום הזה בתואר 'יום הזכרון', ובפשטות כי ביום הזה זכר כל יצור בא לפניו, והקב"ה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם, ומי לא נפקד כהיום הזה. אך הקב"ה נתן לנו עצה לזה ברוב חסדו שלשה דברים, תשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה. ולכאורה גם בזה תקשה, איך יתכן למעלה שינוי רצון לשנות ולהעביר מה שנגזר, כמה יש לנו כח לשנות דרכי ה'.

אמנם מצינו כזאת גם בתחלת הבריאה, כמבואר ברש"י (בראשית א-א) שבתחלה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין, שנאמר בראשית ברא אלקים, ולא נאמר ברא הו"ה, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (ב-ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים (ב"ד יב-טו) ע"כ. והנה מה שראה שאין העולם מתקיים בדין, אין הכוונה על הבהמות וחיות השמש והירח והדשא ושאר ברואי עולם שנבראו בימים הראשונים, כי המה יכולים להתקיים גם במדת הדין, כי אין להם שום בחירה שיוכלו להמריד נגד הקב"ה. אלא הכוונה על האדם, תכלית כוונת הבריאה, ובשביל האדם הקרוין מחומר שעלול לחטוא, שינה הקב"ה הבריאה לבראותו במדת הרחמים. ובוה נתן כמכע העולם שהנהגתו תהיה באופן שגם כאשר יעלה כביכול במחשבה לישב בדין, יהיה בכח בני האדם לשנות ולפתותו לישב במדת הרחמים. ובוה נתן ה' לנו שנוכל לעורר על ידי תשובה ותפלה וצדקה שמעבירין את רוע הגזירה.

שמניך תפלת מוסף לראש השנה טובים לו

ולבן קבע ה' את יום הדין על יום ראש השנה, זה היום תחילת מעשיך, שביום זה נברא האדם, אשר עבור האדם שינה ה' עומק ותוכן כל הבריאה, לשנות מחשבתו מדין לרחמים, ודבר זה נחקק בזמן, כדי שנוכל גם אנו לעורר מדה זו תמיד למעלה, וביום זה יש לבני ישראל כח, שגם כאשר עלה אלקים בתרועה וישב על כסא דין, שיעמוד לישב על כסא הרחמים.

ולבן אנו קורין את החג הזה בתואר 'יום הזכרון', שאנו מזכירין כביכול את ה' איך שהוא עצמו שינה דעתו ומחשבתו ביום הזה מדין לרחמים. וזה היום תחלת מעשיך 'זכרון ליום ראשון', אנו מזכירין אותו על אותו יום הראשון של הבריאה, שבתחלה עלה במחשבתו בראשית ברא אלקים, וראה שאין העולם מתקיים בדין, ולבסוף הקדים לה מדת הרחמים. וזאת יזכור ה' עכשיו שיעמוד מכסא הדין לישוב על כסא רחמים, ושופר לזכרון בא (ראש השנה כו), דבא להזכיר הקב"ה שיתנהג עמנו כמו שהתנהג ביום הראשון של הבריאה ביום הזה.²

(דרשת תקיעת שופר תשע"ד)

*

עוד נראה בזה, כי כאשר נתבונן איזה תפלה היתה היותר מקודש בעולם, בפה קדוש ובמקום קדוש שאין דוגמתו מעת בריאת העולם, הרי זה תפלתו של אדם הראשון קודם החטא. שלא היה עוד בעולם גוף מקודש כמותו, יציר כפיו של הקב"ה, ותפוח עקבו מכהה גלגל חמה (זוה"ק ח"א קמב:), ומחיצתו לפנים ממלאכי השרת (כ"ר כא-א), והביט מסוף העולם ועד סופו (שם יב-ו). ואויר העולם היתה עדיין מזוכך, לא מעורב טוב ברע. ובמצב זה היתה התפלה הראשונה שבעולם, שהתפלל על הגשם, וכמו שנאמר (בראשית

ב ובזה יש להבין מה דאיתא בזוה"ק (ח"ג רלא): על ראש השנה, דיומא קמא דינא קשיא, וביומא תנינא דינא רפיא. והיינו כי יום א' הוא היום הרת עולם, יום השישי של הבריאה שבו נברא אדם הראשון, ויומא ההוא עדיין הוא כתחלת המחשבה שעלה לבראותו במדת הדין, ונשאר בו דינא קשיא, אבל יומא תנינא הוא כבר מכוון נגד יום השבת, שאז נשתנה הנהגת העולם לרחמים, ולכן נשאר גם לעולם ראשית הבריאה בדין, דהוא יומא קמא, ויום השני הוא כבר דינא רפיא (סעודה שלישיית בראשית תשס"א).

ב-ה) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ, וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ. וברש"י כשנגמרה בריאת העולם בשישי קודם שנברא אדם, כל עשב השדה עדיין לא צמח, אלא עמדו על פתח הקרקע, עד שבא אדם והתפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים (חולין ס. ע"ב).

ואם כן התפלה הראשונה שלא היתה עוד דוגמתה בעולם, היתה היום בראש השנה שבו נברא אדם הראשון. התפלה היותר חשובה בעולם שנה נפש, 'בנפש' אדם הראשון קודם החטא, 'בעולם' מטוהר ומזוכך בהבל שאין בה חטא, 'בשנה' ביום המקודש של ראש השנה. ותפלה כזו לא היה כדוגמתו לא לפניו ולא לאחריו. וסיבב ה' כן שיצטרך אדם הראשון להתפלל תפלתו הקדושה היום בראש השנה על חיי העולם הזה שהוא הגשמים והשפעת פרנסה, כי בלי מטר אי אפשר להעולם להתקיים. כי יום זה נקבע ליום הדין לכל באי עולם, ועומדים ומתפללים לפניו כל בני ישראל, ויוכלל תפלתם באותה תפלה הקדושה שנענתה היום. והכתוב אומר שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו (תהלים סה-ג), בכח תפלה אחד ששמע הקב"ה מאדם הראשון, עדיך כל בשר יבואו, יוכל לבוא כל אחד לכלול עצמו בתפלתו, כי כל עניני רוחניים הם נצחיים, ובוה תקובל תפלתם לרחמים ולרצון. ועל כן אנו אומרים, זה היום תחלת מעשיך, שבו נברא אדם הראשון, ונבחר היום הזה ליום הדין, כדי שבתפלתינו נעורר 'זכרון ליום ראשון', שבו התפלל אדם הראשון התפלה הראשונה, היותר קדושה שבעולם, ובוה יוכלו גם תפלותינו לטובה.

(דרשת תקיעת שופר תשע"ה)

כי זכר כל היצור לפניך בא, מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי נבר. וביאורו כי לכל אחד ניתן שליחות מיוחדת בעולם, ויש לו תפקיד מיוחד בהמצב שעומד בו עם הבעיות שלו, וצריך להתבונן אם מקיים מה שמוטל עליו. וכאשר בא יום הדין, וזכר כל היצור לפניך בא, אז הקב"ה

ג ולמשל בלימוד התורה, יש שנתנו לו כשרונות טובות, והוא יכול לסיים במשך השנה מסכת אחד או שתיים, אין הוא יוצא במה שמשלים שיעורי הישיבה בכל שבוע, אלא צריך להתאמץ להוסיף בלימודו כפי כשרונו. וכן להיפוך מי

שמיניך תפלת מוסף לראש השנה טובים לט

בוהן מעשה איש, ופקודתו, מה שנפקד בתחלת יצירתו עליו לפי דרכו וערכו, ומה שעשה באמת, וכך הוא דן עלילות מצעדי גבר.

(דרשת שבת שובה תשע"ג)

הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד. נראה בוה, כי סדר העבודה הוא, סור מרע ועשה טוב, בתחלה יש לסור מהרע, לתקן המעשים הרעים, ורק אחר כך יעסוק בעשיית הטוב, כי לרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך. אמנם כבר כתבו בספה"ק שבדורותינו אלו החלושים, יש להתחיל בריבוי עשיית הטוב, ולא ימתין עד שיתקן הרע, אלא יתמיד בתורה ובתפלה, וכל מצוה שבא לידו לא יחמיצה, ומעט מן האור ידחה הרבה מן החושך, והמאור שבתורה יחזירנה למוטב. ופירשו המשנה (אבות ב-ד) אל תאמר לכשאפנה אשנה, שאתחיל ללמוד אחר שאפנה ואסלק הרע, כי שמא לא תפנה, שלא תוכל להשלים הסור מרע, ולא תבא לידי עשיית הטוב. על כן יש לקבל על עצמו מהיום והלאה להודרו בעשה טוב, להתמיד יותר בלימוד התורה, ובתפלה, ולעשות דברים טובים, ולבסוף יעזור ה', שהאור ידחה החושך, והמאור שבה יחזירנה למוטב.

ובדברי יחזקאל (פ' ויח) כתב לבאר, דוהו הענין שהקדים יעקב את אפרים לפני מנשה, כי מנשה רומז על בחינת סור מרע, כי נשני אלקים את כל עמלי (בראשית מא-נא), שהחטא נקרא בשם עמל, כמו שנאמר (במדבר נג-כא) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ואפרים רומז על בחינת עשה טוב, כי הפרני אלקים בארץ עניי (בראשית מא-נב). ויעקב ראה כי אי אפשר להמתין בעשיית הטוב עד שיתקן הרע, ולכן הקדים אפרים קודם למנשה. ויוסף אמר אל אביו, לא כן אבי כי זה הבכור, שים ימינך על ראשו (מח-יח), כי ראשית העבודה הוא סור מרע. וימאן אביו ויאמר ידעתי בני

שכשרונותיו חלושים ומועטים, גם המעט שלומד חשוב הרבה למעלה. ואין לו לפטור עצמו במה שאי אפשר לו להשיג הרבה, כי תפקידו הוא לפי ערכו. וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ג-ב) כי הדברים הללו נשקלים לפי משקל א-ל-דעות, ויש שדברים מועטים נחשבים לפניו ית"ש כהרבה. (סעודה שלישית פנחס תשנ"ט).

ידעתי וגו', אולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגויים, כי בדורות החלושים יש להקדים את אפרים ע"ש. ובימינו אלה צריכין להקדים מתחלה העשה טוב, ואין להמתין עד שיזכה לתקן הסוד מרע.

וזוהו הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים, שהקב"ה אומר לנו, גם כאשר עדיין לא עלה בידך לתקן את הרע, ואתה מתחיל מעבודת אפרים, כי הפרני אלקים בארץ עניי, שגם בדיומא התחתונה אתה פרה ורבה בתורה ומצותיה, אתה בן יקיר לי, תקבל עליך עול תורה, כל עת פנוי יהא לך מוקדש לתורה, המאור שבה יחזיר אותך למוטב, כי מדי דברי בו, שאני קורא בתורה כנגדו, וכמו שכתב בלקוטי אמרים להתניא (פרק לו) דלכן עסק התורה נקראת בלשון קריאה, קורא בתורה (ברכות ג.), שעל ידי עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול, כקטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוותא חדא, ולא ליפרד ממנו ולישאר יחידי ע"ש. ואם תקבל עליך עול תורה, אז מדי דברי בו, שאני אדבר עמך ביחד, בסופו ידחה החושך, וזכור אזכרנו עוד, אני זוכר שיבא עוד זמן שיתקרב אצלי.

(דרשת כל נדרי תשע"א)

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד. הנה ידועים דברי הזוה"ק (ח"ג רלא): דיומא קמא דראש השנה הוא דינא קשיא, ויומא תנינא דינא רפיא, וראש השנה בכל זימנא תרי יומין אינון, בגין דלהוי יצחק כליל דינא ורחמי, דאלמלא ישתכח יחידאי יחריב עלמא ע"ש. והענין הוא, כי באמת היום הזה הוא איום ונורא, וכל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, והקב"ה בוחן ובודק גנוי נסתרות, כל מחשבה שהיה להאדם במשך השנה הוא נבחן לפניו, ויודע מחשבות ביום דין, ומכל שכן שכל מעשי בני אדם באים לפניו, ומי יאמר זכיתי לבי. על כן עבודת היום הוא להרבות בתפלה ותחנונים, ולתקוע בשופר, לעורר רחמים מרובים למעלה. הלא בראש השנה יכתבון כמה יעברון וכמה יבראון, וכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה, ואין לנו במה לקדם פניו, רק כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, לעורר רחמיו המרובים לעשות עמנו צדקה וחסד.

שמניך תפלת מוסף לראש השנה טובים מא

אמנם בימים הקדמונים, היו בני ישראל הכשרים מכינים עצמם בהכנה רבה להיום הזה, לקדש הפה שהוא שצריך לעורר רחמים, שלא יהא מלוכלך מן החטא, וכל חודש אלול היו מכשירים אותו בתורה ותפלה באמירת תהלים ותחנונים, שיהא הכלי שרת נקי ומצוחצה, שיוכלו להעלות הדברים ביום ראש השנה לפניו ית"ש. והפה הזה שצריך לתקוע בשופר לא יהא בו דבר חוצץ שיוכל לעלות להיות עמרה וכתר בראש צדיק. - והחכמים הקדושים השכילו לראות על דורות האחרונים החלושים, שנופלים להראש השנה בלי ההכנה הראויה, והפה המלוכלך מכל השנה צריך לעורר ולבקש רחמים בהתקיעות ובהתפלות, ואיך יוכל לעשות בזה רושם לטובה. על כן הוסיפו לנו יום שני של ראש השנה דהוי כיומא אריכתא (ביצה ד:), וכיום הראשון יושבים רוב היום בבית המדרש ועוסקין בתשובה, ומכשירים את הפה רק בדברי קדושה של תורה ותפלה, ושוב יוכל פה הזה לעורר רחמים מרובים ביום השני, וכיון שהוא יומא אריכתא, הרי מתעלה הכל בראש השנה, שכל התיקונים ביום השני עולים גם ליום הראשון.

ולבן יומא קמא עדיין הוא דינא קשיא, כי אין כח בהתפלות והתקיעות לעורר בו מה שצריכין, כיון שהיה חסר לזה ההכנה, אבל אחר שקידש פיו ביומא קמא, יוכל לעורר רחמים ביום השני, ועל כן אז הוא כבר דינא רפיא. ומה גם שהצדיקים שהמה ראויים ומוכנים כבר ביומא קמא, המתקו כבר הדינים ביום הראשון, ועל כן הוי יום השני דינא רפיא. - וזהו שאמר הכתוב, דבאמת כנסת ישראל המה בן יקיר לאבינו שבשמים, אך אם ילד שעשועים, כשעושין מעשה נערות במשך השנה, והולכים אחר שעשועי לבו ותאותיו, איך יתקרב אל אביו בלבוש שק, על כן זכור אזכרנו עוד, אני נותן לו יום זכרון אחד, ושוב למחרתו יש לו עוד הפעם יום הזכרון, להיות שניהם כיומא אריכתא, ועל ידי ההכנה של היום הראשון, רחם ארחמנו נאום ה'.

(דרשת תקיעת שופר תשס"א)

כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם, ואין שכחה לפני כסא כבודך, ועקירת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור. ולכאורה יש

מב שמניך תפלת מוסף לראש השנה טובים

בוה כפל לשון במלות שונות. ונראה כי השכחה באדם היא טובה רבה שנמכע בו כמכעו, כי בעת שבא מאורע רע לאדם, האדם שכור ורצוין עד דכרכו של נפש, ולדוגמא בשעה שמתו מומל לפניו, אך ברבות הזמן נשכח ממנו הצער לאט לאט, ולאחר שנה אינו עולה כבר זאת על דעתו, וכמאמרם (ברכות נח): שיעור זמן שכחה י"ב חודש. ואלמלא מדת השכחה היה נשאר בצערו תמיד כמו בשעת המאורע, ולא היה יכול להרגיע עצמו לעולם. (ועיין פאהל יעקב פ' האינו מה שביאר בוה הכתוב צור ילך תשי ע"ש).

והנה עקידת יצחק בשעתו, כאשר עקד אברהם אבינו את בנו יחידו לשחוט אותו, היה זה מחזה נורא, איך האב נשכל, עד שמלאכי מעלה הורידו דמעה בראותם מסירת נפשם של האב והבן. וכראיתא במדרש (ילקוט קא) באותה שעה הן אראלם צעקו חוצה וגו', עמדו מלאכי השרת שורות שורות ברקיע, ואומרים זה לזה, ראו יחיד שוחט ויחיד נשחט וכו' ע"ש. אמנם מאז כבר חלפו ועברו אלפי שנים, וגם אם יעלו לזכרון לפני ה', מכל מקום יתכן שיחסר התעוררות המעמד הנפלא שהיה באותה שעה. ועל כן אנו מוסיפים, אשר לא רק 'כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם', שלא נשכח ממך מעשה העקידה, וכאדם שמזכיר לעצמו דבר שהיה לפני זמן הרבה, שחסר כבר ההתרגשות שהיה לפניו בשעת מעשה, אלא גם 'אין שכחה לפני כסא כבודך', מעשה העקידה עומד לפניך באותה ההרגשה כאילו נעשה זה היום, אם כי נתיישן זה אלפי שנים, ולכן עקידת יצחק לזרעו 'היום' ברחמים תזכור, כאילו נעשה היום, ויתעורר עלינו זכותו עם אותה ההרגשה שהיתה אז, אשר גם מלאכי מעלה התפעלו מאותה מעשה.

(סעודה שלישית שבת שובה תשע"ז)

כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך, ברוך אתה ה' שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים. ויש להבין דהא תרועה הוא גם כן קול שופר, והוי ליה למימר כי אתה שומע קול 'תקיעת' שופר ומאזין תרועה. גם להבין שינוי הלשון, 'שומע' קול שופר 'ומאזין' תרועה, דשמיעה הוא מרחוק, והאזנה הוא מקרוב. גם מה שאמר ואין דומה לך,

שמניך תפלת מוסף לראש השנה טובים מג

הלא כל אחד יוכל לשמוע קול שופר, ומכל שכן אלקי עולם. גם מה שסיים הברכה, שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים, דנראה כמוותר, דבוראי מבני ישראל עסוקין בכל הברכה.

ונראה בזה, דהנה גדול יום הדין, אשר זכר כל יצור לפניך בא, וכל מקרי השנה הבאה עלינו לטובה, תלוי הכל בדין זה, אמנם תשובה ומעשים טובים כתרם בפני הפורעניות (אבות ד-יא), וקרוב ה' לנשברי לב, ומי שלבו נשבר בקרבו, לא בזה ולא שקץ ענות עני, וצופה לרשע וחפץ בהצדקו, ולב נשבר ונרכה אלקים לא תבוה. - ועל זה ניתן לנו מצות תקיעת שופר, וכמו שכתב הרמב"ם (ה' תשובה ג-ד) דרמז יש בו, עורו ישנים משינתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושונים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם וכו' ע"ש.

וזה מרמז בהקולות שתוקעין בהשופר, תקיעה שברים תרועה תקיעה, ופירש השל"ה (מס' ר"ה פרק תורה אור אות נ"ה) כי רבותינו פירשו (ר"ה ל:): דשברים הוא גנוחי גנת, כדרך החולים, ותרועה הוא יליל ובכיה, כדרך שבוכים על המתים (רש"י שם). והנה עשה אלקים את האדם ישר (קהלת ו-כט), רק שהאדם מקלקל את עצמו ונעשה עקש ופתלתול. ועל זה מורה תקיעה ראשונה שהוא קול פשוט וישר, ואחר כך שברים שהוא גנוחי גנת רומז על חולי הנפש, ואחר כך תרועה, ילולי יליל, רומז על חטאים גדולים שהם מיתת הנפש. אשר על זה צריך האדם להיות גנוחי גנת ויליל בכיה רבה, פלגי מים ירדו עיניו ויחזור. וכשעושה תשובה שלימה, אז שב הוא לדרכו הראשונה כאשר עשה אותו השי"ת ישר, וזהו תקיעה אחרונה, שהוא גם כן קול פשוט וישר. וזהו שאמר הכתוב (הושע יד-י) כי ישרים דרכי ה', 'ישרים' לשון רבים, כלומר שתי פעמים ישר, דהיינו שעשה אותו ישר, וכשחטא ושב, מחזירו להיות ישר. וסיים בשל"ה שעל אלה המחשבות יחשוב בכל אלול בעת התקיעות ע"ש.

ואם כן תכלית השופר הוא לעורר את האדם, לשוב אל ה' ולהיות גנוחי גניח וילולי יליל על מצבו, שיכאב לו מצבו עד דכרוכה של נפש

ויחזור לישרותו. וכמו שבעת שריפה משמיעין קול שיבא כל אחד לכבות ולהציל, אם ישמע הקול ולא יעשה שום פעולה אחריו, אין שמיעת הקול שוה כלום. כן התוקע בשופר, ולא נשבר לבבו להיות גנוחי גניח וילולי יליל, חיסר תכלית המצוה. - ולכן נאמר יום תרועה יהיה 'לכם' (במדבר כט-א), ומתרגמין יום יבבא, שאין זה רק יום תרועת שופר, אלא יום תרועה יהיה 'לכם', בתוכם בקירות פנימיות לבבו.

והקב"ה בוחן כליות ולב ומכיר הנסתרות, הוא יודע לאמיתו מה מתרחש בלבבנו, שבירת הלב של ישראל, מדוכא עד דכדוכה של נפש, גם כאשר לא ניכר זאת מבחוץ, ובוה יכלין אנו לפייסו, כי רצונינו לעשות רצונו, ושחורה אני רק מבחוץ ונאווה אני מבפנים. - ודרכי הרופאים כאשר רוצים לידע מה מתרחש בתוך תוכו של האדם, יש להם כלי שמשוימים על הלב והריאה, וממנו מאזין הקול דממה דקה שבתוך האדם, והרופא המומחה יותר מרגיש זה ביתר שאת. וכמו כן אנו מבקשים שיטה אנו קרוב ללבבינו, ואז יכיר לבנו הנשבר והנדכה והנכאה. - וזהו תכלית השופר לעורר אותנו, להיות כל אחד גנוחי גניח וילולי יליל ולחזור לשורשו.

וזתו 'כי אתה שומע קול שופר', איך בני ישראל משמיעין קול בהשופר, אבל זה לכשלעצמו לא די, שאם אינו מתעורר להקיץ משינתו, עורו ישנים משינתכם, לא הגיע לתכליתו, אלא הקב"ה מטה אזנו קרוב ללבבינו, 'ומאזין התרועה' שיש בלבבות ישראל, ובהאזנה זו 'אין דומה לך', להיות בוחן כליות ולב וחדר. ועל זה מסיימים הברכה, ברוך אתה ה' שומע קול תרועת 'עמו ישראל' ברחמים, היינו קול התרועה שיש בתוך תוכו של עמו, מה שלכם גנוחי גניח, ומזה מתמלא ברחמים, כי לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוה.

(דרשה ביום א' דר"ה שחל בשבת תש"ע)

פיוטים בתפלת מוסף

ובשופר גדול יתקע, וקול דממה דקה ישמע, ומלאכים יחפוון. הנה מצות תקיעת שופר הוא מצוה גדולה, עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, ומלפנים היו צדיקים שהיו יודעים לרצות את בוראם בתרועה, לכוין הכוונות הראויות ולעורר רחמי שמים. וכמו שמספרים על הגה"ק הייטב לב זצ"ל בהספידו על מרן הדברי חיים זצ"ל אמר, ללמד בני יהודה קש"ת (שמואל ב א-ח) ר"ת תקיעה ש'ברים ת'רועה, כי כל זמן שהיה מרן הדברי חיים בחיים אתנו, בכח תקיעותיו פתח כל השערים עליונים לעורר רחמים ורצון על ישראל, ואף התקיעות של ישראל שאין יודעים לכוין ולהשלים פעולת השופר, מכל מקום היו מצטרפים כולם אל מצותו, אבל עכשיו שנסתלק מאתנו צריך ללמד לבני יהודה קש"ת, כוונת השופר.

זכה נעשה אנו אזובי קיר אשר אין אתנו יודע עד מה. אך הלא הקב"ה שומר תורתו (ירושלמי ר"ה א-ג), והוא מקיים כהיום מצות תקיעות שופר, ויש לנו להצטרף התקיעות שלנו עם תקיעות ה', אשר יודע סודן של הדברים, ועל דעתו וכוונתו אנו תוקעין. וזהו כי אתה 'שומע' קול שופר, הלא גם אתה מקיים המצוה של שמיעת קול שופר, ועל ידי זה אתה מאוין התרועות שלנו, כי אנו מצטרפים יחד עם התקיעות של הקב"ה. - והנה 'גדול' רומז על הקב"ה, הא-ל הגדול הגבור והנורא. ובשופר, גדול יתקע, כאשר הקב"ה תוקע בשופר, על ידי זה קול דממה דקה, קול שופר שלנו שהוא רק דממה דקה, ישמע, גם זה ישמע במרומים, שמצטרפים התקיעות שלנו עם תקיעותיו, והגם שאין קול השופר שלנו ביכולת לערבב השטן, מכל מקום אנו מעוררים בתקיעתינו שגם הקב"ה יתקע, ובוה בודאי מתערבב השטן. [ודבר זה יש בו רמז בזה"ק פ' אמור, הנדפס במחזורים קודם התקיעות].

(דרשת תקיעת שופר תשנ"ג)

וכל באי עולם יעברון לפניך בבני מרון. פירשו חו"ל (ר"ה יח.) בבני אמרנא, [ככבשים שמונין אותן לעשרן, ויוצאין זה אחר זה בפתח קמן שאין יכולים לצאת כאחד]. והנה סדר המעשרות היא, שכאשר בא הכבש העשירי, נותנים לו עם שוט על גבו בצבע אדום, שכבש זה יהא מובדל משאר הכבשים, והוא מיועד לשחיטה, כדין מעשר בהמה. הכבש הזו לא יודעת ולא מבינה מה מורה הסימן האדום שרשמו עליה, והיא הולכת חזרה לרעות בשדה ולאכול כמו שאר הכבשים. גם אנחנו כל אחד ואחד עובר היום לבדו בבני מרון, ולא רק שרושמים על העשירי, אלא כל אחד יוצא היום מבית המדרש בצבע על גבו, ואינו יודע מה נרשם, בראש השנה יכתבון איך יעבור עליו השנה הבעל"ט, מי יחיה ומי ימות, מי ינוח ומי ינוע, מי ישקט ומי יטרף, פרנסה בניקל או בעמל, נחת מכניו ובני בניו. אך חילוק אחד יש, כי הכבש הלז אי אפשר לה להמלט מגורלה אחר שנצבע בסיקרא. לא כן אנו, יש בכחנו להעביר מה שנרשם, כי תשובה ותפלה וצדקה 'מעבירין' את רוע הגזירה.

(דרשת תקיעת שופר תשע"ז)

וכל באי עולם יעברון לפניך בבני מרון. ויש להבין הלא בלאו הכי כולן נסקרין בסקירה אחת, ומי יוכל להתחבא להבליע עצמו מהמלך המשפט שסוקר הכל, ואם כן מהו הסיבה שעוברין לפניו כל אחד יחידי זה אחר זה.

ונראה דהנה תוקף קדושת היום מי יוכל לתנות אשר מלאכים יחפזון מעוצם המשפט, שיושב על כסא דין לדון כל ברואי עולם, וזכר כל המעשים לפניך בא, יצרי מעללי איש ותחבולותיו, ולפי המעשים האדם נידון על השנה הבאה. והיא זמן של מלחמה כבידה, מיימינים ומשמאילים, המקטרגים מביאין עונות ישראל, והפרקליטין ממליצים זכיות של ישראל, וכל אחד יודע ערכו באיזה מצב שפל הוא עומד, עובר שנה אחר שנה ואינו רואה שינוי לטובה, עד שהוא בא לפעמים ליאוש, מה אוכל כבר לעשות, גורלי כבר חתום, ואין בידי מה לפעול, הלא החוטא לפני המלך, והעדים מעידין עליו, ואין מקום להכחיש, בודאי שדינו נחתם.

אך באמת זהו רק במלך בשר ודם, אבל הקב"ה מלך רחמן נותן לנו חנינה, ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, כאשר מתחרט

על מעשיו, ומפיל תחינתו לפניו ית"ש, יוכל לבטל הכל, ובשעה שהוא עומד יחד עם קונו ואין איש עמו, אז הזמן מוכשר לשפוך שיחו כדיבורים חמים מעומק הלב, גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך, רבש"ע חוס ורחם עלי, שאוכל לשוב אליך באמת ובלב שלם. אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם. והוא יום הזכרון, אנו מבקשים מאת ה' תזכור את בניך לטובה, הלא אב רחמן אתה, תראה איך אנו עומדים קרועים ובלואים, מוכים ומורטים, הרחב את דעתנו שנוכל לעבדך באמת. ולכן לטובתן של ישראל, עוברין לפניו כבני מרון, כל אחד יש לו היום שעה מיוחדת לעצמו עם אביו שבשמים, אשר אין שם מקטרג, אין מקום שם לאחר עמו, כבני מרון שאין שנים עוברים יחד, ואז בקל יוכל להתפיים עם ה'.

(דרשת תקיעת שופר תשס"ז)

משול כחרם הנשבר וכו' כצל עובר. במדרש רבה (בראשית צו-ב) ויקרבו ימי ישראל למות, הדא הוא דכתיב (דברי הימים א כט-טו) כי גרים אנחנו לפניך וגו', כצל ימינו על הארץ. הלואי כצלו של כותל או כצלו של אילן, אלא כצלו של עוף בשעה שהוא עף דכתיב (תהלים קמד-ד) כצל עובר ע"כ. והוא פליאה מהו המעלותא אם היו ימינו כצלו של כותל או אילן שהוא גם כן עובר בזמן קט, ואין לו צל רק שעות ספורות ביום, ומה היה האושר הגדול שהלואי יהיו ימינו כצלו של כותל או כצלו של אילן.

ונראה דהנה בגמרא (סנהדרין קיא.) דרשו הפסוק (ישעיה ה-יד) לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק. אמר ריש לקיש למי שמשייר אפילו חוק אחד. אמר לו רבי יוחנן לא ניהא למארייהו דאמרת הכי, אלא אפילו לא למד אלא חוק אחד ע"כ. ומבואר בספרי קודש דמכל מקום כרי שיזכה האדם לחלוקא דרבנן ולמלית נאה לעולם הבא בגן עדן, אי אפשר רק בקיום כל התרי"ג מצות כולם, כי יש רמ"ח מצות עשה ושם"ה לא תעשה, וכנגדן יש באדם רמ"ח אברים ושם"ה גידים, ובכל מצוה עושין לבוש לאבר אחד. ואם חיסר גם מצוה אחד אז נשאר אותו אבר וגיד בלי לבוש והוא עומד ערום. ובהיות כי לא ידח ממנו נדח, הקב"ה שולח הנשמה ההוא עוד הפעם לעולם הזה שיסגל בו מצות ומעשים טובים, וישלים הלבושים שלו

בגלגול השני. וכמו שרמזו על זה בתקוני זוה"ק (סוף תיקון ו') דהו סוד הכתוב (איוב לג-כט) הן כל אלה יפעל א-ל פעמים שלש עם גבר ע"ש.

ומובא בשם הבעל שם טוב הק' זי"ע לפרש מה שאמרו חז"ל (חגיגה י:): איזהו שוטה הלן בבית הקברות, היינו שהוא מוכרח לבא עוד הפעם בגלגול, וקבורתו הוא רק כלינת לילה שהוא חוזר וניעור ומוכרח לבא עוד הפעם בחיים לזה העולם עכדה"ק. - ומעתה מי שצריך לבוא בגלגול מפני שלא השלים הכל בחיותו, אם כן אף שגופו מת, מכל מקום ימיו לא מתו, כי מתגלגל וחוזר לחיותו בלבוש אחר, ויש לו עוד ימים ושנים הרבה. אבל צדיק שהשלים הכל בחיותו, הוא עוזב את העולם הזה לחלוטין ואינו חוזר אליו עוד, לכן גם ימיו מתים עמו.

והנה הצל של כותל ואילן, בשעה שהצל עובר ממנו, לא יהיה עוד ביום ההוא להכותל או להאילן צל, כי השמש כבר עבר וחלף ממנו, ולא יזרח עוד שם. אבל הצל של עוף, אף שהוא חולף ועובר ממקומו כשהעוף פורח, מכל מקום תיכף מתחדש צל חדש תחת העוף במקומו החדש. והוא משל גם לחיי האדם, כי אם האדם זוכה שיתקן הכל בחיים חיותו, ובשעה ששקעה שמשו וחיותו, לא יתחדש עוד צלו לבא בגלגול עוד הפעם לזה העולם, אז כדאי היה לו החיים. אבל בעוה"ר אין אנו זוכים לזה, וגם כשצלו עובר מזה העולם במיתתו, מכל מקום מתחדש תיכף צל חדש תחתיו, והוא רק כלן בבית הקברות, והוא דומה לצלו של עוף הפורח שהוא עובר רק ממקום זה, אבל שוב שואף וזורח בגלגול שני. וזהו שמתאונן הכתוב כצל ימינו על הארץ, והלואי כצלו של כותל או כצלו של אילן, שאינו חוזר עוד. ומי יתן שהיו משלימים תכלית החיים עד שלא יצטרך עוד לצל שני, כי אז אין חסרון במה שהחיים הוא כצל עובר, כי אשרי מי שחתמו ימיו במהרה, אבל מה שיש להתאונן הוא, כי הוא רק כצלו של עוף בשעה שהוא עף כמו שכתוב ימינו כצל עובר, שעובר ממקום זה למקום אחר, שתיכף אחר זה הוא צריך לבוא בגלגול ולחדש החיים עוד הפעם².

(בסעודת סיום משניות מבת תשנ"א)

ד וסיים שם: אמנם מי שמניח אחריו דורות נאמנים לה' ולתורתו, אז יש לו חלק

ובחלום יעוף. יש בזה רמז כי הנה חיי האדם מלאים קושיות וסתירות ותמיהות, מלאים צער ויגון ושמחה ועונג וכו'. עניות ועשירות, דחקות והרחבה, המתגלגלים עליו מיום ליום ומחודש לחודש, באין מבין מהו סיבת הדבר שהקב"ה מזמין לפניו ככה. ומשה רבינו ג"כ תמה ואמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו רשע ורע לו (ברכות ז). אבל האמת כי כל דבר הוא במדה ובמשקל מאת ה' המכין מצעדי גבר, אשר שכל האדם קצר מלהשיג כל זאת. וכמה פעמים יודע לו אחר איזה זמן סיבת הדבר שהקדים לו ה' הדבר ההוא.

וכמו שפירש בצל"ח (פסחים נ): לא בעולם הזה העולם הבא, העולם הזה על שמועות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת, אבל לעולם הבא כולו הטוב והמטיב, והיינו כי בעוה"ז עדיין אינו מבין תכלית כל הדברים, ובעיניו ידמה כי ענין זה שנתהוה לו הוא שמועה רעה אשר צריך לברך עליו דיין האמת, אבל לעולם הבא יתווכח וידע אשר כולו הטוב והמטיב, ויברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. והחתם סופר פירש וראיתי את אחורי לפני לא יראו (פ' תשא), אחר זמן יראו הטוב שהיה גנוז בו וכידוע.

והנה חלומות האדם יש להם פתרון כמבואר בכתובים גבי יוסף ופרעה, ונבוכדנאצר ודניאל, אשר בסופו נתגלה מה היה כוונת החלום. ויש חלום שמתגלה הפתרון בזמן קצר, ויש שפתרונו נתגלה לזמן ארוך, וכמו שאמרו (ברכות נה) לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ"ב שנים, מנא לן מיוסף וכו' עיי"ש. וכמו כן חיי האדם נמשל לחלום, אשר כל דבר מימי חייו יש לו פתרון, ולפעמים יתגלה לו הפתרון לזמן קצר ולפעמים לזמן ארוך, ולפעמים רק אחרי ככלות הכל, בעולם הבא יראה אשר כולו הטוב

בתורתם ומצותיהם לעולם, וגם אחר מיתתו יש לו עילוי במעשיהם. אם כן אין צריך לבוא בגלגול כדי להשלים המצות שחיסר לקיים בחייו, כי בניו אחריו שעובדים את ה' המה משלימים מעשה אבותיהם. וכמו שרמזו ברא כרעא דאבוה, כי האדם בחייו הוא הולך, ובמיתתו נעשה עומד, אבל הבנים המה הרגלים של האב, אשר על ידי בניו הוא נחשב כהולך גם אחר מיתתו.

והמטיב. וזהו שאנו מדמים חיי האדם לחלום, שנדע כי לכל מאורע שעובר עליו יש פתרון.

(פרקי אבות אחרי תשנ"א)

באיין מליין יושר מול מגיד פשע, תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט, וצדקנו כמשפט. הכוונה דהנה משפט הזה של יום הדין הוא מהמלך המשפט, אשר הוא א-ל אמונה ואין עול, והכל בדין ובצדק, ולפי מעשי האדם הוא נידון באיזה ספר להכתב. אמנם זהו באמת טובתינו, אשר מלפניך משפטינו יצא, כי עיניך תחזינה משרים, מי כמוך יודע סתר לבבינו, אשר לפניך נגלו כל תעלומות, ואתה יודע כי בתוך תוכיות פנימיות לבבינו רצונינו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושיעבוד גליות, אשר בזה נכלל פרנסתו של אדם אשר הוא בזיעת אפו ובדם נפשו, לישב ימים ולילות בין גוים ערלי לב משוקצים בכל הטומאות, אשר נמשלו כבהמות נדמו, והמה מכשילים אותנו ביודעים ובלא יודעים, ומה יעשה הבן שלא יחטא. – ואם היה מזמין לנו פרנסתינו בהרחבה, למצוא מן על פתח בתינו, היו יושבים ימים ולילות בבתי כנסיות ובתי מדרשות על התורה ועבודה. כי אצלינו קשור עבודתינו לה' כפי ערך הגשמות שמשפיע לנו.

וזתו כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (תהלים פא-ה), ודרשו חז"ל (ביצה טז.) דחוק לישנא דמזוני הוא. וזהו שאמר 'כי חוק לישראל', כאשר ישפיע פרנסה לישראל, או יקימו גם המשפטים לאלקי יעקב. – ולכן בשעה שאין מליין יושר מול מגיד פשע, ורוצה לקמרג ולמנוע השפע מאתנו, אז תגיד, ליעקב דבר חוק ומשפט, כי אצל בני ישראל הפרנסה שהוא חוק לישנא דמזוני, כרוכה וקשורה יחד עם משפטי התורה. אם כואב באמת לשרי מעלה מיעוט עבודתינו, אז ימליצו שישפיעו לנו שפע בהיתר ולא באיסור באופנים כשרים ובניקל, להיות הלב פנוי לתורה ועבודה, ובה צדקנו המלך המשפט, כי כאשר יתן ה' שפע אז תהיה העבודה ה' בפנים אחר.

(דרשת תקיעת שופר תשנ"ז)

עוד יש לומר, כי מלך במשפט יעמיד ארץ, ובראש השנה הוא יום המשפט לדון כל באי עולם, עם מיימינים ומשמאילים, ועל כל דבר יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע, ודנים את האדם בכללי המשפט לפי רוב הזכויות ועונות. אמנם גם במשפט בני אדם, הרי המלך יש לו כח של חנינה גם לזו שנידון למיתה, הוא לא מבטל המשפט שעשו, אלא המלך יוכל לומר שהגם שהוא פושע וחוטא ומגיע לו עונש, אני נותן לו חנינה ויוצא לחירות. וזהו סגולת הימים הללו, שכאשר אדם מפיס להקב"ה באמת לאמיתו מתוך עומק הלב, אז המלך חונן אותו ומחלצו מעונש המשפט. וזהו הבחינה של וחנתי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם (שמות לג-יט), שאין הכוונה שהמשפט שלו יהיה ברחמים, אלא הוא חונן אותו ומוציאו לחירות גם אחר המשפט.

וזהו שאנו אומרים באין מליץ יושר מול מגיד פשע, היינו שגם אם ישראל הם במצב פחותה, עד שאין מליץ יושר מול מגיד פשע, מכל מקום בדרכי המשפט יש חוק בלי טעם, שהמלך יכול ליתן חנינה לכל מי שרוצה, גם להפושע היותר גדול, וכמו כן הקב"ה יכול לחוננם חנם, גם כאשר יצאו כבר חייבים במשפט, ותגיד ליעקב 'דבר חוק ומשפט', שיש חוק של חנינה גם בגדרי המשפט, וצדקנו במשפט המלך המשפט.

(דרשת כל נדרי תשע"ג)

*

עוד נראה בזה, כי בעת שדנים את ישראל, מי ישקט ומי יטרף מי ישלו ומי יתיר, לא רק אנו נידונים בזה, אלא גם הקב"ה נידון עמנו יחד, כי בזמן שאדם מישראל מצמער, שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי (סנהדרין מו.), ובכל צרתם לו צר, ועמו אנכי בצרה. וגם אין לנו כח ומוח לעבוד את ה'. אבל כאשר ישפיע לנו הרחבת הדעת, הרי העבודה לה' תהיה באופן אחר נעלה ביותר, הן הלימוד תורה, והן התפלות וקיום המצוות, הן החינוך הבנים במתינות וישוב הדעת, והן הצדקה והגמילות חסדים. ואם כן המשפט 'לאלקים הוא', ומי יעמוד לקטרג נגד טובת ה'. ולכן באין מליץ יושר מול מגיד פשע, ומצד מעשינו אין אנו ראויים לטובה, אז תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט, ישראל רוצים לקיים מצות ה', וכל משפט

לאיש ישראל, נוגע אחר כך בעקיפין איך יעבוד את ה' ויקיים מצותיו, ובוה נזכה שתצדקנו במשפט.

(דרשת תקיעת שופר תשס"ז)

באיין מליין יושר מול מגיד פשע, תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט וצדקנו במשפט. ונראה כי ממדת הרחמים הוא, נוצר חסד לאלפים, נושא עון ופשע (שמות לד-י). ויש לומר הכוונה דאיתא בגמרא (שבת לב.) אלו הן פרקליטין של אדם [שבהן רצוי לבית דין של מעלה], תשובה ומעשים טובים. ואפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול, שנאמר (איוב לג-כג) אם יש עליו מלאך מליין אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת וגו'. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך [שמליין עליו זכות, והוא אחד מני אלף] לחובה [ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה] ואחד לזכות ניצול [באחת של זכות] שנאמר מליין אחד מני אלף [במליצתו של מלאך אין אלא אחת מאלף להגיד ישרו, ומשמע נמי שהמלאך המליין הוא אחד מני אלף, דהא מלאך כתיב, מכלל דהשאר מעידים עליו חובה, מדלא כתיב אם יש עליו מליין מלאך אחד מני אלף, איכא למידרשיה אמלאך ואמליצת]. וזהו נוצר חסד לאלפים, לשון רבים, גם כאשר יש רק מלאך אחד מני אלף המלמד עליו זכות, ובאותו מלאך עצמו הוא רק אחד מאלף לזכות, גם כן הקב"ה נוצר לו חסד, ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת.

והנה מציינו דין פלא בדיני משפטי הסנהדרין, כדאיתא בגמרא (סנהדרין יז.) סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו ע"ש. והיינו דכולו חייב אז יוצא זכאי. ודבר זה הוא כחוק בדיני המשפט, שכאשר נגלה בבירור חובו לכל הסנהדרין, וברור להם שהוא חייב, עד שאפילו אחד אינו רואה עליו זכות, אז יוצא זכאי בדינו. ולפי זה יש מליצת זכות ביום הדין, ממה נפשך, שאם יש כנגד האדם מיימינין ומשמאילין, הרי גם אם יש עליו מלאך מליין אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו, ויחננו, וכמאמרם ז"ל (שבת לב.) דאפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול ע"ש. ואם גם מלאך אחד אין לזכותו, וכולם מלמדים עליו

חובה, הרי סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו. ואם כן בכל אופן
נוכל לזכות בדין.

וזהו שאמר, באין מליץ יושר מול מגיד פשע, שאין גם אחד שיוכל
להמליץ עליו יושר נגד הקטיגור המגיד פשע. או תגיד ליעקב דבר
חוק ומשפט, דבמשפטי התורה יש בתוכה חוק בלי מעם, דאם כולן ראו
לחובה, יוצא זכאי בדינו, ועל ידי זה יצדקנו במשפט המלך המשפט.

(סעודה שלישית שבת שובה תשנ"ז)

וכל מאמינים וכו' הפותח שער לדופקי בתשובה, הצופה לרשע
וחפץ בהצדקו. יש לומר, דהנה אמרו (שבת קד.) דאתו דרדקי לבי
מדרשא, ואמרי מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו וכו'.
קוף קדוש, ריש רשע. מאי מעמא מהדר אפיה דקוף מריש [שאחוריו של
ריש לגבי הקוף]. אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע. ומאי מעמא
מהדר תגיה דקוף לגבי ריש [כמין זיין שעושין בסוף של גג קוף]. אמר
הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי. ומאי מעמא כרעיה דקוף
תלויה [שאינה נדבקת עם גגה], אי הדר ביה ליעייל בהך [יקוף תחת רגלי
הקוף ויכנס בפתח של ימין]. מסייע ליה לריש לקיש, דאמר ריש לקיש
מאי דכתיב (משלי ג-ד) אם ללצים הוא יליץ ולענויים יתן חן, בא ליטמא
פותחין לו, בא ליטהר מסייעין אותו ע"כ. הרי לנו גודל מעלת בעלי תשובה,
שהקב"ה פותח להם פתח ומסייע להם לשוב, והוא קושר לו כתר כמותו,
אשרי הזוכה לזה.

ובמהרש"א (שבת שם) דייק, דאם מהדר אפיה דקוף מריש בשביל שאינו
יכול להסתכל ברשע, אם כן יקדים האות ריש להאות קוף,
ולא יסתכל הקדוש בפני הרשע כלל. אך זה אי אפשר, כי ימינו פשוטה
לקבל שבים, והקב"ה מסתכל על הרשע לעוררו בתשובה, רק בפניו אינו
מסתכל, אבל אי אפשר להקוף לעמוד משמאלו של הריש, כי ימינו דייקא
פשוטה לקבל שבים ע"כ. ולכן אומרים, כי גם כאשר נסתמו גלי שבים,
ומדת הדין מעכבת מלקבלו, אף על פי כן הקב"ה פותח שער חדש לדופקי
בתשובה, וחותר להם חתירה מתחת כסא כבודו, והראיה כי הרי הוא צופה
ומביט להרשע, שהקוף הוא קודם להריש, ולא מאחוריו, מפני שהוא מסתכל

מאחרויו של הרשע שישוב, ומזה ראייה שיד ימינו פתוחה לקבל שבים וחפץ בהצדקו, והוא צופה ומביט מתי ישוב כבר הרשע, ושכ ורפא לו.

(סעודה שלישית ויחי תשנ"ו)

מנהג ישראל תורה לברוע ולהשתחוות באמירת עלינו לשבח, בתפלות ראש השנה ויום הכיפורים, ולא בשאר ימות השנה. ומעמא בעי מה נשתנו אלו מאלו. אך הנה אנו אומרים בתפלת מוספים, ומפני חטאינו גלינו מארצינו ונתרחקנו מעל ארמתנו, ואין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך. וצריך ביאור דבשלמא אין אנו יכולים לעלות ולראות ניהא, אבל להשתחוות לפניך ראוי בכל מקום, כי מלא כל הארץ כבודו. וביאר בסידור התניא כי השתחואה הוא ביטול, שמכניע ומשפיל עצמו עד לעפר כנגד מי שגדול ממנו. ובהיות המקדש על מכוננו, הרי קדושת המקום השפיע על האדם שירגיש גודל שפלות עצמו נגד גדולת הבורא. ודבר זה חסר לנו מעת גלינו מארצנו ונתרחקנו מאדמתנו עכדה"ק. אמנם כן הוא בכל ימות השנה, אבל בימים הנוראים, הרי קדושת הזמן מעורר את האדם שידע ויכיר שפלות ערכו, ואז יכולין לזכות על כל פנים במקצת ההכנעה הגמורה לפניו ית"ש. ועל כן אז אנו כורעים ומשתחוים בפועל לפני מלך מלכי המלכים.

(סעודה שלישית תבא תשנ"ח)

היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו ברחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטינו. ויש בזה כפל לשון, שני פעמים, אם כבנים אם כעבדים. ונראה דבגמרא (קידושין לו.) איתא, תניא בנים אתם לה' אלקיכם (דברים יד-א), בזמן שאתם נוהגין מנהג בנים, אתם קרויין בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויין בנים, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרויין בנים שנאמר וכו', זרע מרעים בנים משחיתים (ישעיה א-ד). ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, יאמר להם בני אל חי (הישע ד-א) ע"כ.

ולכן קודם שנכנסים להמשפט, הרי אינו דומה משפטו של בן מלך לעבד המלך, ומכל שכן כאשר המלך עצמו הוא השופט, והיום צריך

מלך המשפט לדון את עמו, והיום יכתב בספר הזכרונות החיים והמות, וכאשר עומדים במצב שאין עושין רצונו של מקום, שיש בזה מחלוקת אם הם כבנים או לא, אז מתחלה יעמיד במשפט על דבר זה עצמו אם כבנים אם כעבדים, מהו המצב שלנו. ואין אנו יודעים תוצאות המשפט הזה, ולכן אומרים אחר כך, אם כבנים, אם יצאה המשפט שבכל זאת אנו קרויין בנים, הרי אבא חס על בנו, ורחמנו כרחם אב על בנים.

אמנם גם 'אם כעבדים', שיצא דיננו שאין אנו קרויין בנים אלא עבדים, יש לנו תביעה להקב"ה, הרי יש דין תורה איך האדון צריך להתנהג עם העבד, וכמו שאמר הכתוב (ויקרא כה-לט) וכי ימוך אחיך ונמכר לך, לא תעבוד בו עבודת עבד (עבודה של גנאי, שיהא ניכר בה כעבד), ולא תרדה בו בפרך (מלאכה שלא לצורך כדי לענותו). ואמרו חז"ל (קדושין כ.) כי טוב לו עמך (דברים טו-יז), עמך במאכל ועמך במשתה, שלא יהא האדון אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התבן, מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו ע"כ. וכתבו בתוספות, דאם אין לו אלא בר אחת צריך למסור לעבדו ע"ש.

והנה התורה הקדושה נקראת 'אור', כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו-כג), ואנו מבקשים גם אם דינינו כעבדים, עינינו לך תלויות עד שתחננו, ותוציא 'כאור' משפטינו, שמשפטינו יהיה כאורה של תורה, שאסור לצעור ולענות העבד, הלא הקב"ה יש לו הכל, וממה שיש להאדון צריך ליתן גם להעבד, ודינה של תורה הוא להמציא להעבד מכל מה שיש להאדון.

ומצינו עוד דין בעבד, וכי יכה איש את עין עבדו וגו', לחפשי ישלחנו תחת עינו, ואם שן עבדו יפיל, לחפשי ישלחנו תחת שינו (שמות כא-כז), והיינו שהעבד יוצא בשן ועין. וגם אנו לקינו במשך השנה בהשן שלנו, שנתחסרה פרנסת ישראל, והמוזנות נעשו מצומצמים ליתן לחם לפי הטף. וכמו כן נסיונות העין רבו מאד, עד שאנחנו מוכים גם בהעין, ומהראוי שנצא לחירות עבוד זה. ואם כי דין זה הוא רק בעבד כנעני, מכל מקום הרי אמרו חז"ל (ברכות ה.) דאנו למדים גם לישראל מעבד שיוצא בשן

ועין, שאסור לו להשתעבד בו עוד, דקל וחומר יש ביסורין, מה שן ועין
שהוא אחד מאבריו של אדם יוצא בהם לחירות, יסורין שממרקין כל גופו
של אדם לא כל שכן ע"ש. [ועיין בפני יהושע ובספר בן יהודע (שם), איך
ילפינן מעבד כנעני לישראל ע"ש]. ואם כעבדים, 'עינינו' דייקא לך תלויות,
שאם יוצא עבד בעין, על אחת כמה וכמה ביסורין הממרקין.

(דרשת תקיעת שופר תשע"א)

מנהגים ומעשים

מנהג ישראל להטביל הפת והתפוח בדבש, ומתפללים על שנה טובה ומתוקה. ויש לומר בזה, דאיתא במדרש (שמו"ד מג-ג) ויחל משה את פני ה' אלקיו (לכ"א), רבנן אמרין מהו ויחל, לשון חילוי (מתיקות, ע"ד חורפיה מחליא ליה), עשה את המר מתוק וכו', כיון שבאו ישראל למרה, מה כתיב שם ויבאו מרתה (טו-כג), התחיל משה מהרהר בלבו ואמר, המים הללו למה נבראו, מה הניה יש לעולם בהן, מוטב היה אילו לא נבראו. ידע הקב"ה מה היה מחשב בלבו, אמר לו הקב"ה לא תאמר כן, ולא מעשי ידי הן, יש דבר בעולם שלא נברא לצורך, אלא אני מלמדך היאך תהא אומר, אמור כך, עשה את המר מתוק. ומנין שלמדו הקב"ה להיות אומר כך, ראה מה כתיב (טו-כה) ויצעק אל ה' ויורהו ה' עין, ויראהו אין כתיב כאן אלא ויורהו, אין ויורהו אלא לשון למוד שנאמר (משלי ד-ד) ויורנו ויאמר לי, וכתיב (שמות לה-ד) ולהורות נתן בלבו. היה הדבר מסורת ביד משה ולא עשה, אלא כיון שבאו ישראל למדבר ובקש האלהים לבלותו, אמר לו משה רבש"ע בקשת לאבד את ישראל, מכלה אתה אותם מן העולם, לא כך אמרת לי במרה, הוי מתפלל ואמור עשה את המר מתוק, ואף עכשיו חלי מרירתן של ישראל ורפא אותן, הוי ויחל משה ע"כ.

והנה כאשר מוסיפין מספר דב"ש (עולה שו) למספר מ"ד, הרי זה עולה כמספר מתוק. וזהו בקשתינו בימים אלה להמתיק מרירותן של ישראל, הן החטאים, כמו שעשה אז ויחל משה, והן עצם מצבן של ישראל, שהמצב מר מאד, הן בפרנסה, והן בחולי ישראל, ובנחת מהילדים לגדלם לתורה, ואנו עושין סימנא טבא בדב"ש, שמספר זה עושה ממ"ד מתוק"ה.
(דרשת תקיעת שופר תשע"א)

ה סיפר מרן שליט"א, שאביו כ"ק הגה"צ אב"ד סאמבאטהעלי זצ"ל, נלקח במיטב

יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא וכו', ויאמר יהי רצון שירכנו זכויותינו (שו"ע או"ח תקפ"ג ס"א), וברמ"א (שם) ויש נהגין לאכול תפוח מתוק בדבש, ואומרים תתחדש עלינו שנה טובה

שנותיו בתוך חדשים ספורים אחר חתונתו להתגייס בצבא במדינת הונגריה, והוצרך לעבוד שם למשך שנה תמימה שנת ת"ש לפ"ק. בימים ההם כאשר התחילו ימי ראש השנה שנת תש"א ממשמשין ובאין, נמצאו חיילי הצבא בעיירה שלייד העיר הגדולה גראסווארדיין יצ"ו, וירא אביו בצר לו שלא נמצא אצלו 'שופר' לתקוע ביום ר"ה, ועל כן הגם שלדבר לאיש נכרי בעת שמשרתים בצבא היתה אסורה בהחלט, וזאת עפ"י חוקי הצבא מפני חשש מרגלים שיתודעו על סודות הצבא, אולם אביו יצ"ל לא הסתכל כלום על זה, ומסר נפשו לבקש מנכרי א' שדר בעיירה זו שיואיל נא ליכנס לעיר גראסווארדיין, ויבקש מאנשי העיר להראות לו הדרך למקום מושבו של 'ראבינער האגער' [ה"ה הרה"ק בעל אמרי חיים מוויזניץ יצ"ל], וימסור להראבינער את הפתקא שמוסר לו עכשיו, והראבינער ישלח אתו משהו להביא אליו, וכאשר יחזור לכאן לאחר סיום השליחות יבא על שכרו והבטיח לו סכום גדול על זה, ומסר לו הפתקא, בו כתב במר נפשו שנמצא כאן בצבא ליד עיר גראסווארדיין ואין מאומה בידו, ומבקש ממעכ"ק שישלח לו ע"י הנכרי לצבא 'שופר' לתקוע בו, וקופסת 'דבש' לליל ר"ה לסימנא טבא.

בסיעתא דשמיא מיוחדת לא הרגישו ממוני הצבא כלל בדבר השליחות, ואכן נכנס הנכרי לתוך העיר, ומסר את הפתקא לידו של האדמו"ר בעל אמרי חיים מוויזניץ יצ"ל, מיד כאשר פתח האדמו"ר את הפתקא נצטער מאוד בראותו בצרת נפשו, וביותר נתרגש כשראה בכתובים שאינו מבקש ממנו כלום להחיות נפשו, רק את השופר והדבש בכדי לקיים מצוות היום, ומיד שיכל את ידיו ונתן להנכרי קופסה מליאה שהיתה מונחת בתוכו חלות לסעודות החג, וגם בשר ודגים וכל מטעמים, בנוסף להשופר עם דבש יחדיו מצומדים, ושילחם בחזרה אל הגה"צ מסאמבאטהעלי יצ"ל ששמח עליהם כמוצא שלל רב, שעלתה בידו לקיים מצוות היום כהלכתו, ולא יצטרך לחסר שום מנהג ישראל שתורה שלימה היא.

אחר המלחמה כאשר נפגש אביו הגה"צ מסאמבאטהעלי יצ"ל עם הרה"ק בעל אמרי חיים מוויזניץ יצ"ל, שמח האדמו"ר מאוד לקראתו, ואמר לכל הנצבים עליו בהתרגשות: אתם רואים את הרב מסאמבאטהעלי, כאשר הי' נמצא בצבא ליד העיר גראסווארדיין שלח אלי לאמר שאין לו שופר ודבש על ר"ה וביקש ממני שאשלח לו את זאת, לא היתה לו אף בקשה אחרת בימי צער כאלו כשלא נמצא אצלו כלום, רק על השופר ודבש, והפליא מאוד את בקשתו. והוסיף בנועם קדשו לבאר שטובא גנוז בקשר ב' דברים הללו 'השופר והדבש', דהנה בתיבת שופ"ר מרומז ענין המתקת הדינים, האותיות פ"ר רומז על הפ"ר דינים שצריכים להמתיקם, והאותיות ש"ו של תיבת שופר עולה כמספר דב"ש שבזה ממתיקים הדינים ששורים על כלל ישראל.

ומתוקה. ויש להבין איך שייך שיתרבו הזכויות אם לא קיימם בפועל, גם יש להבין הענין באכילת התפוח דייקא.

ויש לומר על פי מה שדקדק מרן מוהרי"ד מבעלזא זי"ע כמה שאמר הכתוב בראש השנה, בחדש השביעי באחד לחודש (במדבר כט-א), דבכל המועדים כתוב בתורה מקודם 'זמן היום', ואחר כך 'זמן החודש', וכמו שנאמר בעשור לחודש השביעי (כט-ז), ובחמשה עשר יום לחודש השביעי (כט-ב), וכאן הקדים זמן החודש קודם ליום החודש.

ואמר כי יום ראש השנה הוא יום דין, שכל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, ודנים כל מעשי השנה שעבר, וקוצבין לו חיותו וצרכיו על השנה הבאה. ומי יאמר זכותי לבי טהרתי מחטאתי, שיוכל לעמוד בדין. אמנם מצינו שלפעמים מצרף הקב"ה להאדם זכות שיעשה לאחר זמן. וכמו במצרים ששאל משה לה', מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, הלא הם ערום ועריה מהמצות. והשיבו ה', בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג-ב), וזכות העתיד עמדה להם לישראל שנאלו.

והנה החודש השביעי קרוי ירח האיתנים (מלכים א ה-ב), ואמרו חז"ל (ראש השנה יא.) דתקיפי במצות. וברש"י שופר, יום הכיפורים, סוכה, לולב, ערבה, וניסוך המים ע"ש. ואמרו חז"ל (ויק"ר כט-ח) בחדש השביעי, שהוא משובע בכל, כפור בתוכו, סוכה בתוכו, לולב וערבה בתוכו ע"ש. וכל אדם יש לו הרבה מחשבות טובות, והרהורי תשובה, וקבלה על העתיד, בימים הנעלים הללו. והקב"ה עושה חסד, ומחשב להם מה שעתידין לעשות בכל החודש השביעי, כאילו כבר נעשה הכל באחד לחודש, כדי שייגינו עליהם כל המצות של החודש כבר בראש השנה. וזהו 'בחדש השביעי', כל המצות של החדש השביעי, נחשב לכם כבר 'באחד לחדש', שצופה ומביט על כל מה שיעבור על האדם בימי התשובה הללו, ומחשב זאת לו לזכות כבר בראשית השנה ביום הדין ודפח"ח.

ובזה יש להבין מה שאומרים 'יהי רצון שירבו זכויותינו', שמתפללים שיעשה ה' עמנו חסד לצרף כל הזכויות שעתידין לנו לעשות, כאלו

כבר עשינו אותם היום, כי לפניו ית"ש הלא העבר והעתיד וההווה שוין, ובוזו יוכל להתרבות זכויותינו.

והנה בתורת משה (פ' ברכה קעו:) כתב בשם הרמ"ע במאמר חקור דין (ה"ב פרק כד) דמראש השנה עד שעה שישיית של ליל הושענא רבה יש תפ"ו שעות, ואז גמר המחילה. והסימן הללוהו בתו"ף ומחול (תהלים קנ-ד) ע"ש. ואחר זמן זה יש עוד יום טוב האחרון של שמיני עצרת, שהוא יום הח' של המועד. וזה נרמזו באותיות של תפו"ח, תפ"ו (שעות עד הושענא רבה) ח' (יום שמיני עצרת). ומעוררין אנו בתחלת כניסת יום הדין של ראש השנה, שהקב"ה הצופה ומביט מראשית אחרית, יעלה לפניו עבודתינו והרהורי התשובה שנוכח בהם בשעות הבאות של תפו"ח, ואז יהיה לנו שנה טובה ומתוקה.

(נעילת החג סוכות תשע"א)

יש נוהגין ללבוש קיטל בראש השנה. יבואר על פי מה ששמעתי שסיפרו להרה"ק מוהרי"ד מבעלזא זי"ע שבעיר מאטערסדארף היה המנהג שהמוהל היה לובש בכל ברית מילה בגד הקיטל. ושאל אם הם יודעים גם הטעם, ולא ידעו. ואמר הוא ז"ל דאולי הוא מטעם שהרי מצינו בשבעת ימי המילואים שמשח היה משמש בחלוק לבן (תענית יא:), הרי לנו כי מי שאינו כהן ועושה עבודה בבית ה', יש לו ללבוש בגד לבן. וכיון שכניסת הבן לברית מילה הוא כקרבן (וזה"ק ה"א צג), על כן המוהל שעושה העבודה משמש בחלוק לבן ודפח"ח.

והנה מבואר בירושלמי (ר"ה ד-ה) ועשיתם עולה לריח ניחוח לה' (במדבר כג-ב) אמר רבי יוסי בכל הקרבנות כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, מכיון שנכנסתם לפני בדין בראש השנה ויצאתם בשלום, מעלה אני עליכם כאילו עשיתם עצמיכם לפני עולה ע"ש. והוי גם כן כיום הקרבת קרבן, על כן לובשין חלוק לבן.

(סעודה שלישיית שבת הגדול תשס"ב)

כתב במורי זהב (סימן תקפ"ד סק"ב) שמעתי שהגאון רבי פייוויש מקראקא ז"ל היה מל בראש השנה, ולא קינח פיו אחר

המילה, אלא בפה המלוכלך בדם מילה תקע בשופר, לערב מצות מילה בשופר ע"כ. ונראה בטעמו, דהנה כמצות תקיעת שופר יש בזה גם קול התעוררות כביכול להקב"ה, עורה למה תישן ה' (תהלים מד-כד), שבזמן הגלות כאשר יש הסתרת פנים למטה, הקב"ה הוא בכחי' ישן, ולעתיד נאמר ויקץ כישן ה' כגבור מתרונן מיין, ויך צריו אחור (תהלים עח-סה), וקול השופר מעורר גם את ה' כביכול, עורו ישנים משינתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, לפקוח עיניו על עמו ישראל, הלא חבילות של צרות הוא מנת חלקם, כללות האומה בכל מקומות מושבותיהם, ובפרטיות יתעורר וישגיח עלינו, להמציא לנו צורכינו, פרנסה בהרחבה, בריאות ורפואות וישועות, בני חיי ומוזני רויחי. כמה בתים עמופים בצער מחולי ישראל, מצער גדול בנים, מפרנסה בדוחק. ותקעו בחדש שופר, לעורר ישנים משינתם, והוא חוק לישראל, שהם יתעוררו מהבלי הזמן, ששונים כל ימיהם בהבל וריק, אבל הוא גם משפט לאלקי יעקב, לעורר גם אותו, להיות עניך פקוחות על צורכי בית ישראל.

ובהיות שקול השופר מעורר גם את ה' כביכול, עורה למה תישן ה', וסמך ליה קרא שם, כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה (תהלים מד-כג), שדרשו חז"ל (גיטין נו:): זו מילה שניתנה בשמיני ע"כ, הרי שיש קשר בין מצות שופר למילה. וענינו הוא כי באיזה זכות אנו באים לעורר את ה' בקול שופר, הלא הוא בכח המסירת נפש שיש בכלל ישראל, שגם הפחות שבישראל מוכן למסור נפשו לה', ומוסר נפש בנו הנולד לו

ו שח מרן שליט"א דבר צחות ששמע מאביו כ"ק הגה"צ אב"ד סאמבאטהעלי זצ"ל, שפעם בעת ברית מילה שהתקיים אצל מרן הרה"ק מסאטמאר זי"ע ביום ר"ה, ביקש הרה"ק מהמוהל שלאחר המילה והפריעה כל יעשה את המציצה כדרכו, לפי שברצונו למצוץ וליגע בעצמו בדם המילה כמבואר בט"ז (סי' תקפ"ד סק"ב) שבעל התוקע יעשה המציצה ושוב יתקע בפה המלוכלך מדם התינוק, כדי שיתערבו מצות מילה בשופר. אולם בעת המילה שכח המוהל ומצץ בעצמו דמי המילה. לאחר סיום הברית ניגש המוהל והתנצל לפני מרן מסאטמאר זי"ע שמרוב הרגילות באומנות המילה שכח ומצץ בעצמו, נענה לו מרן בצחות לשונו ואמר: אכן כך הן הדברים, כאשר מרגילים למצוץ דמי אחרים, שוב קשה להתנזר ולפרוש מזה.. [אז מען געוואוינט זיך צו, צו צאפען יענעמ'ס בלוט, איז שווער זיך אפצוגעוואוינען...].

לה', ועשה למען הרוגים על שם קדשך ולמען מבוחים על יחודך, על כן מערבין הקול שופר עם דם המילה המורה על מסירת נפש, כי זכות זה גדלה מאד לעורר רחמי ה'. ויש לנו לעורר למעלה, אלה מזבחות זכור, ואלה עקידות תזכור, רבבי רבבות ישראל שמסרו נפשם על קדושת שמך. ומי היה חושב כי אחר ששים שנה מהחורבן הנורא עדיין נהיה שקועים בגלות, וה' עשה למען באי באש ובמים על קידוש שמך.

(דרשת תקיעת שופר תשס"ה)

